

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Jakub Kulháněk

Rusko a podněsterský konflikt

Bakalářská práce

Praha 2008

Autor práce: **Jakub Kulhánek**

Vedoucí práce: **PhDr. Bohdan Zilylnskyj**

Oponent práce: **PhDr. Slavomír Horák**

Datum obhajoby: 16.6.2008

Hodnocení: Výborně

Bibliografický záznam

KULHÁNEK, Jakub. Rusko a podněsterský konflikt. Praha, Karlova univerzita, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií, 2008. 53 s. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Bohdan Zilynskyj.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá otázkou role Ruska v podněsterském konfliktu. Hlavní cílem této práce je analyzovat jednotlivé aspekty ruské angažovanosti v regionu na pozadí klíčových politických, vojenských a ekonomických událostí v Moldavsku. Autor se zabývá otázkou rozsahu ruské angažovanosti a mírou, do jaké Moskva vědomě či nevědomě ovlivňovala tento konflikt. Zároveň se práce pokouší poukázat na rozdíl mezi oficiální politikou prosazovanou Moskvou a izolovanými případy svévolné angažovanosti ruských jednotek rozmístěných v Moldavsku. Mimo to se práce také věnuje roli podněsterského konfliktu v zahraničněpolitické debatě v samotném Rusku.

Annotation

This bachelor thesis strives to examine Russia's role in the Transdnestrian conflict. Its main purpose is to discuss various aspects of Russia's involvement in the region against the backdrop of key political, military and economic developments in Moldova. In so doing, the author of this paper aims to determine the exact scope of Russia's intervention in the region and to what extent Moscow has willingly or unwillingly sought to affect the conflict. Similarly, the paper attempts to distinguish between the official policy line pursued by Moscow and unsanctioned actions taken by individual Russian military units stationed in Moldova. Finally, the paper analyzes how the events in Moldova have reflected on the foreign policy debate inside Russia itself.

Klíčová slova

Moldavsko, Podněstří, podněsterský konflikt, Rusko, ruská menšina, řešení, mírová mise, blízké zahraničí/SNS, bezpečnost

Keywords

Moldova, Transdnistria, Transdnestrian conflict, Russia, Russian minority, peacekeepers, solution, Near Abroad/CIS, security

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato bakalářská práce byla umístěna v Ústřední knihovně UK a používána ke studijním účelům.

V Praze dne 20. května 2008

Jakub Kulhánek

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce PhDr. Bohdanu Zilyskému za odborné vedení práce i cenné praktické rady, bez kterých by tato práce nevznikla. Zároveň bych také chtěl velice poděkovat své matce, která si už bohužel nemůže tuto práci přečíst.

Obsah

ÚVOD	1
1. RUSKÉ ZÁJMY V MOLDAVSKU	5
2. RUSKÁ VOJENSKÁ ANGAŽOVANOST V PODNĚSTERSKÉM KONFLIKTU	12
3. RUSKÉ SNAHY O ZPROSTŘEDKOVÁNÍ V PODNĚSTERSKÉM KONFLIKTU	25
4. PODNĚSTERSKÝ KONFLIKT A VNITROPOLITICKÁ DEBATA V RUSKU.....	31
ZÁVĚR.....	41
ENGLISH SUMMARY:	43
POUŽITÁ LITERATURA.....	46
PRAMENY:	46
LITERATURA:.....	46
PŘÍLOHY:.....	53

Úvod

Moldavsko je často opomíjeným neuralgickým bodem Evropy, přestože představuje nezanedbatelné bezpečnostní riziko pro své okolí v evropském měřítku, a to díky výskytu různých forem pašeráctví a kriminálních živlů. Občanská válka na počátku devadesátých let minulého století odsoudila zemi k teritoriální rozštěpenosti, která přetrvává dodnes. Nemůžeme proto také zcela vyloučit hrozbu znovuvzplanutí bojů na Dněstru. Velkým problémem pro Kišiněv tak zůstává především existence neuznané Podněsterské republiky na levém břehu Dněstru.

Země zůstala díky své geostrategické poloze objektem zájmu svých sousedů, jejichž partikulární zájmy se často v oblasti dnešního Moldavska nejen v minulosti střetávaly. V tomto ohledu se jako jeden z nevlivnějších vnějších aktérů pro Moldavsko vyprofilovalo Rusko – ať už se jednalo o carské Rusko, Sovětský svaz nebo dnešní Ruskou federaci. Rozpad Sovětského svazu, vznik nezávislého Moldavska a propuknutí podněsterského konfliktu pak dalo ruskému vměšování zcela nový rozměr. Rusko aktivně zasahovalo do vnitřních záležitostí Moldávie a mnozí odborníci se shodují, že jakýkoliv posun v otázce řešení podněsterského konfliktu nebude možný bez účasti Moskvy. Ruská angažovanost na obou březích může být jen těžko označována za konsistentní a koherentní. A proto je role Ruska v podněsterském konfliktu, potažmo ruský postup vůči Moldavsku, obestřen řadou otázek.

Cílem této práce je proto zhodnotit hlavní aspekty ruské přítomnosti v Moldavsku a její přímé a nepřímé důsledky pro podněsterský konflikt. Stanovit přesný rozsah a formu Ruské intervence samo osobě představuje více než náročný úkol ve světle často nepřehledné situace v samotném Moldavsku. Snažím se proto také definovat oficiální a neoficiální projevy ruského vměšování.

Samotné téma ruské angažovanosti v Moldavsku je neuvěřitelně rozsáhlé a komplexní. Pro účely této práce bylo proto nutné vymezit rozsah a zaměření sledovaného tématu, aby bylo možné co nejzodpovědněji řešit výše kladené otázky. Hlavní pozornost

se tedy soustřeďuje na formování a dopady ruské role v podněsterském konfliktu v kontextu rusko-moldavských a ruko-podněsterských vztahů. Práce se tak například téměř nevěnuje problematice separatismu v Gagauzsku. Mezinárodní rozměr podněsterského konfliktu je pak diskutován jen selektivně, a to zejména s ohledem na hlavní momenty přímého střetávání Ruska a ostatních vnějších aktérů přímo či nepřímo zaangażovaných v Moldavsku. Nesmíme také zapomenout na fakt, že střetávání Moskvy, Tiraspolu a Kišiněva se odehrávalo ve větší či menší míře na pozadí událostí v dalších částech postsovětského prostoru. Ruské akce na Dněstru proto ovlivňovaly nebo byly ovlivňovány chováním Ruska vůči svému blízkému zahraničí¹.

Časově se práce soustřeďuje na období zhruba od vyhlášení moldavské nezávislosti v roce 1991 až do současnosti. Nicméně v žádném případě se nejedná pouze o chronologický výčet událostí. Naopak se zaměřuji především na hlavní momenty ruské angažovanosti, neboť můžeme tvrdit, že ruská angažovanost v podněsterském konfliktu byla značně disproporční. Různé projevy ruského vměšování, ať již vojenské, diplomatické nebo ekonomické, se objevovaly v různém období s různou intenzitou. Z logiky věci pak vylynulo, že většina práce se týká období 90. let, kdy byly projevy ruské angažovanosti v Moldavsku nejviditelnější.

Práce je rozdělena do čtyř částí. Definice a analýza ruských zájmu vůči nezávislého Moldavska ve světle podněsterského konfliktu je předmětem zájmu první části. Pochopení ruských zájmu v regionu pak poslouží k lepšímu rozboru vojenské a diplomatické angažovanosti Ruska v region v následujících dvou kapitolách. V poslední kapitole se věnuji vnitropolitické diskuzi v samotném Rusku a diskutuji jak vnější tak vnitřní vlivy na vývoj ruského postupu na Dněstru.

Tato práce se tak snaží v rámci možností přispět do širší diskuze o často problematické roli Ruska v postsovětském prostoru. Věřím, že se mi podaří postoupit

¹ Blízké zahraničí je termín, který Rusko používá pro označení bývalých postsovětských republik mimo Ruska samotného. Za autora tohoto termínu se většinou považuje první ruský ministr zahraničí Andrej Kozyrev. Viz. například: SAFIRE, William. On Language; Near Abroad. *New York Times*. 22.5.1994. Dostupné z WWW: <<http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res=9C07EED81E39F931A15756C0A962958260>>. 1.5.2008

dále v odkrývání ruských zájmů a chování ve vztahu k podněsterskému konfliktu na pozadí ruské angažovanosti v prostoru blízkého zahraničí.

Významná část použité literatury je v angličtině. Absence rusky psaných zdrojů je dána mou omezenou znalostí ruského jazyka v době psaní této práce. To však z hlediska možnosti zpracování zkoumaného tématu nepředstavuje podle mého mínění zásadní překážku. Navíc relativně velký zájem expertní komunity o dění v Moldavsku je zárukou existence rozsáhlé škály odborných publikací s velkou mírou objektivity.

Během zpracovávání své práce jsem vycházel z řady odborných studií a publikací. Většina mnou použitých zdrojů se však dotýká jen jednotlivých aspektů ruské role v podněsterském konfliktu. To si proto vyžádalo značné úsilí v procesu kompilace a syntézy jednotlivých zdrojů.

Na tomto místě bych chtěl proto zmínit jen stěžejní práce, které se zásadně podílely na formování textu. Práce Charlese Kinga věnované Moldavsku nejen z historického hlediska, mi pomohly objasnit vnitropolitické dění v zemi a pochopit je v širších sociopolitických souvislostech. V neposlední řadě jsem díky Kingovi mohl zasadit otázku ruského vměšování do místního moldavského kontextu.

Obsáhlé analýzy vypracované analytickou skupinou *International Crisis Group* hodnotí ruské vměšování z hlediska dlouhodobého procesu řešení podněsterského konfliktu. Poskytují také analýzu politické, ekonomické a vojenské angažovanosti Ruska. Další výhodou výstupů této analytické organizace je i jejich aktuálnost, neboť se snaží podchytit mimo jiné i současné trendy v souvislosti se sledovanou tématikou.

Publikace *Russian Foreign Policy and the CIS* od Nicole Jacksonové mi pomohla pochopit proces formulace a implementace ruské politiky vůči postsovětskému prostoru. V druhé části se pak Jacksonová zabývá případovými studii zkoumajícími interakci Ruska s vybranými nástupnickými státy. Jedna z těchto studií se věnuje ruské angažovanosti v Moldavsku a poodhaluje vnitropolitickou debatu v Rusku o situaci na

Dněstru. Práce také podrobně rozebírá soupeření jednotlivých zahraničněpolitických aktérů a jejich vliv na ruskou politiku vůči Moldavsku.

Kniha *Regional Peackeepers: The Paradox of Russian Peackeeping* pak pro změnu přibližuje problematiku ruských mírových operací na území postsovětského prostoru. Jako v případě výše zmíněného titulu zde autoři zkoumají evoluci a využití mírových misí v širší ruské geopolitické strategii uplatňované vůči bývalým vazalům. Tato publikace též obsahuje část věnující se samotnému působení příslušníků ruských mírových jednotek na Dněstru.

V neposlední řadě bych rád zmínil četné analytické výstupy z Radia Svobodná Evropa, pravidelné komentáře *Eurasia Daily Monitor* připravované Jamestown Foundation a výstupy Akademie obrany při britském ministerstvu obrany. Výhoda těchto prací je především jejich aktuálnost a zaměření na konkrétní momenty ruské angažovanosti v podněsterském konfliktu.

Při zpracování výsledného textu byla pochopitelně použita celá řada dalších publikací a zpravodajských výstupů. Jejich celkový výčet je k nalezení v seznamu použité literatury na samém konci práce.

1. Ruské zájmy v Moldavsku

Ruská politika v Podněstří potažmo vůči nezávislé Moldavské republice byla určována nejen zájmy bývalé metropole v oblasti, ale i vnitropolitickou debatou v samotném Rusku. Není proto překvapující, že je poměrně těžké určit konkrétní motivy Ruska ve vztahu k Moldavsku. Od vyhlášení moldavské nezávislosti v roce 1991 Moskva ve svém přístupu akcentovala různá témata a zájmy v reakci nejen na vnější podněty, ale i vnitropolitickou debatu, kde se zahraniční politika stávala často rukojmím domácího politického soupeření. Hlavním tématem moldavsko-ruských vztahů však bezpochyby byl, je a bude otázka podněsterského konfliktu. Jak upozorňuje Nicole Jacksonová, ruské zájmy v Moldavsku je potřeba vnímat v kontextu dlouhodobého vměšování Ruska v oblasti, včetně carského a sovětského období.² Tak například historické soupeření s Rumunskem o území kolem řeky Dněstr do určité míry ovlivnilo ruský přístup k moldavské otázce i v devadesátých letech minulého století. Vyvinuly se ale i nové faktory, kupříkladu propojení politických elit v odštěpenecké Podněsterské republice s některými politickoekonomickými kruhy na ruské politické scéně. Tento nový element bezpochyby přinesl další rozměr do vytváření ruské politiky vůči Podněstří. V důsledku toho můžeme tvrdit, že Rusko usilovalo, usiluje a pravděpodobně bude do budoucna usilovat o udržení svého vlivu v Moldavsku.³

Alespoň zpočátku Rusko vnímalo moldavskou otázku především v geostrategické rovině. Moldavsko během studené války hrálo významnou roli v uvažování sovětské generality. Vojenské velitelství v Kišiněvě, jak upozorňuje Trevor Waters, mělo v případě válečného konfliktu koordinovat výpady sovětských vojsk směrem na Řecko a

² JACKSON, Nicole J. *Russian Foreign Policy in the CIS*. London: Routledge, 2003, str. 85.

³Bliže k problematice Moldavska a podněsterského separatismu obecně viz. například:

KING, Charles. *Post-Soviet Moldova: A Borderland in Transition*. Romania. the Center for Romanian Studies, 1997.

KING, Charles. *The Moldovans: Romania, Russia, and the Politics of Culture*. Stanford: Hoover Institution Press, 2000.

DIMA, Nicholas. *Moldova and the Transdnester Republic*. New York: Columbia University Press, 2001.

Relativně kompaktní historie Moldávie je k dispozici na internetových stránkách knihovny kongresu Spojených států:<<http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/mdtoc.html>> . 1.5.2008

Turecko, popřípadě dále k Suezskému průplavu.⁴ O tento strategický význam Moldavska pochopitelně přišlo s koncem bipolárního soupeření. Nicméně Moskva do určité míry nepřestala vnímat region jako strategicky významný - přinejmenším ne v prvních letech po skončení studené války. Tento trend byl dán především rivalitou s Rumunskem a zároveň neutuchajícími aspiracemi Moskvy zachovat si postavení významného aktéra v globální politice.

Etnická a jazyková příbuznost Moldavanů a Rumunů umocněná společnou minulostí dala záminku ke spekulacím o možném připojení Moldavska k Rumunsku. Na přelomu osmdesátých a devadesátých let minulého století se jak v Moldavsku, tak i v Rumunsku dostávalo stále většího prostoru proponentům sjednocení obou zemí. Podle Charlese Kinga otázka národní identity Moldavanů a panromanistické hnutí na obou stranách řeky Prutu komplikovaly budování Moldavska jako národního státu.⁵ Navíc Kišinev a Bukurešť střídavě vysílaly signály o možném sblížení obou státních útvarů. Námluvy mezi Rumunskem a Moldávií nejenže posílily nedůvěru mezi rusky hovořící částí moldavské populace vůči centrální vládě v Kišinevě, ale navíc se Rusko začalo obávat ztráty svého vlivu v oblasti na úkor Rumunska. Podle Waterse to byla zejména Bukurešť, která stále chovala naděje na připojení Moldavska.⁶ Jak uvádí Jacksonová, „Moldavsko bylo jediným nástupnickým státem, kde existovala reálná možnost, že se domácí populace bude chtít identifikovat s jiným národem mimo postsovětský prostor.“⁷ Politiku Moskvy tak alespoň zpočátku určovaly snahy zabránit integraci Moldavska s Rumunskem. Tyto obavy však mohly najít opodstatnění jen v počáteční fázi moldavské nezávislosti, neboť postupem času docházelo především k pokusům upevnování moldavské státnosti.⁸

⁴ WATERS, Trevor. Security Concerns in Post-Soviet Moldova: Still No Light at the End of the Tunnel. G94. *Conflict Studies Research Center*. 2001, str. 5. Dostupné z WWW:

<www.defac.ac.uk/colleges/csrc/document-listings/cee/G94>. 18.3.2008

⁵ KING, Charles. *Post-Soviet Moldova: A Borderland in Transition*. Romania: the Center for Romanian Studies, 1997, str. 24.

⁶ MACKINLAY, John; CROSS, Peter. *Regional Peacekeepers: The Paradox of Russian Peacekeeping*. Tokyo: United Nations University Press, 2003, str. 139.

⁷ JACKSON, Nicole J. *Russian Foreign Policy in the CIS*. London: Routledge, 2003, str. 84-85.

⁸ WATERS, Trevor. Security Concerns in Post-Soviet Moldova: Still No Light at the End of the Tunnel. G94. *Conflict Studies Research Center*. 2001, str.10-11. Dostupné z WWW: <www.defac.ac.uk/colleges/csrc/document-listings/cee/G94>. 18.3.2008

Kromě snah zabránit posílení vlivu Rumunska v oblasti usilovala Moskva o udržení Kišiněva ve své sféře vlivu. Tuto politiku Ruska v první polovině devadesátých let velmi dobře demonstroval tlak na vstup Moldavska do Společenství nezávislých států (SNS)⁹ jako regionálního integračního uskupení pod kontrolou Kremlu s perspektivou reintegrace postsovětského prostoru. Moskva za tímto účelem neváhala využít politického a ekonomického nátlaku.¹⁰ Publicista a analytik Rádia Svobodná Evropa Vladimír Socor ve svých analýzách podrobně popisuje ruskou nátlakovou kampaň na počátku devadesátých let minulého století.¹¹ Rusko bylo evidentně frustrováno neochotou Kišiněva vstoupit do SNS, a proto se kremelské vedení rozhodlo jednat. Za odmítavým postojem Moldavska k členství v tomto ruském regionálním uskupení je třeba vidět především sílící postavení nacionalistů a zastánců sloučení s Rumunskem. V srpnu 1993 proto Rusko společně s některými dalšími státy SNS uvalilo na moldavské zboží vysoké dovozní tarify. Toto rozhodnutí Socor hodnotí jako jednoznačný nátlak na vstup Moldavska do Společenství. Socor upozorňuje, že Moskva souhlasila se zrušením uvalených cel výměnou za příslib členství země v této Ruskem vedené organizaci.¹² Moldavský prezident Snegur byl nakonec pod nátlakem ekonomických sankcí donucen podvolit se ruským požadavkům. Následně proběhlo několik schůzek na vrcholné úrovni mezi představiteli Moldavska a Ruska, kde byly doladěny podmínky moldavského vstupu

⁹ Společenství nezávislých států (SNS) je regionální organizace sdružující většinu postsovětských republik. Organizace po svém založení v roce 1991 měla sehrát roli prostředníka civilizovaného rozchodu. Netrvalo dlouho a Rusko jako nejsilnější členský stát začalo usilovat reintegraci postsovětského prostoru v rámci SNS pod svým vedením. SNS mělo umožnit prohlubování integraci v regionu v celé šíři oblastí včetně hospodářské spolupráce, bezpečnosti a zahraniční politiky. Dnes je však organizace na nezadržitelném ústupu díky přetrvávajícím rozporům mezi jednotlivými členskými státy a preferováním užších forem spolupráce v regionu. Sídlo organizace je v běloruském hlavním městě Minsku.

Zdroj: EVANS, Graham; NEWNHAM, Jeffrey. *The Penguin Dictionary of International Relations*.

London: Penguin Books, 1998.

SAKWA, Richard; WEBER, Mark. The Commonwealth of Independent States, 1991-1998: Stagnation and Survival. *Europe-Asia Studies*. 1999, Vol. 51, No. 3.

Oficiální webová stránka: <http://cis.minsk.by/>

¹⁰ International Crisis Group. Moldova: Regional Tensions Over Transdnistria. *Europe Report*. 2004, no. 157. Dostupné z WWW:

<http://www.crisisgroup.org/library/documents/europe/moldova/157_moldova_regional_tensions_over_transdnistria.pdf>.

¹¹ Viz. například: SOCOR, Vladimir. Isolated Moldova Being Pulled into Russian Orbit. *RFE/RL Research Report*. 1993, vol. 2., no. 50.

¹² SOCOR, Vladimir. Isolated Moldova Being Pulled into Russian Orbit. *RFE/RL Research Report*. 1993, vol. 2., no. 50, str. 14.

do SNS.¹³ Moldavský parlament nakonec v roce 1993 ratifikoval smlouvu z Alma-Aty a Moldavsko se stala členem Společenství.¹⁴

Dalším důvodem pro udržení politicko vojenské přítomnosti v Moldavsku byla snaha Ruska zachovat si vliv na události na Balkáně. Jinými slovy - Rusko alespoň zpočátku nebylo ochotno vzdát se své globální role, jejíž součástí bylo i zachovávání vlivu na Balkáně prostřednictvím přítomnosti v Moldavsku. Podle Jacksonové Rusové uvažovali o Moldavsko jako o logistické základně pro případné mírové operace na území válkou pustošené Jugoslávie a zároveň možnosti projekce svého vlivu v regionu.¹⁵ Ruský generál a politik Alexandr Lebed' tuto myšlenku strategického významu Moldavska – respektive Podněsterské republiky – pro Rusko ve vztahu k balkánskému poloostrovu ještě dále rozvedl, když prohlásil, že Podněstří „je klíčem k Balkánu,“ a pokud „se Rusko stáhne z tohoto kousku země, ztratí svůj vliv v regionu.“¹⁶ Otázkou ovšem zůstává, na kolik mohlo Rusko doufat v projektování svého vlivu na Balkáně prostřednictvím vojenské základny v Podněstří.

Socor v této souvislosti upozornil na schopnosti Ruska využívat své pozice k provádění nátlaku na Rumunsko a Ukrajinu. Jedná se zde spíše o potenciální hrozbu, kterou by ruská přítomnost mohla představovat pro Bukurešť a Kyjev. Jak uvádí Socor, v prvních letech po rozpadu Sovětského svazu byla tato hrozba vnímána jako reálná především ze strany Ukrajiny, která se obávala možných dopadů na svou teritoriální integritu. Ukrajínští představitelé byli obezřetní především v souvislosti se separatistickými tendencemi na Krymu ve světle separatistických aktivit na levém břehu Dněstru. Ukrajinský prezident Leonid Kravčuk a premiér Leonid Kučma se tak během

¹³ SOCOR, Vladimír. *Isolated Moldova Being Pulled into Russian Orbit. RFE/RL Research Report*. 1993, vol. 2., no. 50, str. 14.

¹⁴ International Crisis Group. *Moldova: Regional Tensions Over Transdnistria. Europe Report*. 2004, no. 157, str. 4. Dostupné z WWW: <http://www.crisisgroup.org/library/documents/europe/moldova/157_moldova_regional_tensions_over_transdnistria.pdf>.

¹⁵ JACKSON, Nicole J. *Russian Foreign Policy in the CIS*. London: Routledge, 2003, str. 89.

¹⁶ WATERS, Trevor. *Security Concerns in Post-Soviet Moldova: Still No Light at the End of the Tunnel. G94. Conflict Studies Research Center*. 2001, str. 5. Dostupné z WWW: <www.defac.ac.uk/colleges/csrc/document-listings/cee/G94>. 18.3.2008

svých návštěv Moldavska rezolutně vyslovili proti nezávislosti Podněstří a dokonce toto území neváhali označit za možný odrazový můstek pro ruskou agresi.¹⁷

Narůstající finanční těžkosti a stahování ruských sil z oblasti více než komplikovaly ruské představy o využití vojenských základen v Moldavsku. Postupně se tak ukázalo, že ruská vojenská přítomnost může mít pouze omezený regionální dopad, a to spíše jen v kontextu sporu mezi Kišiněvem a Tiraspolem. V neposlední řadě Rusko využívalo zastarávající vojenskou techniku a přetékající sklady plné munice na území Podněstří jako jeden z nátlakových prostředků v rámci bezpečnostních rozhovorů se Západem.

Navíc Rusko v poslední několika letech těžce nese prozápadní kurz moldavského prezidenta Voronina, který se ještě na počátku 21. století profiloval značně proruský, a dává to také náležitě najevo.¹⁸ Jacksonová v této souvislosti dodává, že v ruském geopolitickém diskursu mohlo být udržení vojenské přítomnosti vnímáno jako jedna z možností jak efektivně čelit případnému rozšiřování Severoatlantické aliance dále na východ.¹⁹

Pokud ještě zůstaneme u ruských bezpečnostně-strategických zájmů v podněsterském konfliktu, nesmíme přehlédnout poměrně prozaický důvod vysvětlující angažovanost Moskvy v regionu. V hledání postranních úmyslů Moskvy nám totiž může ujít prostá snaha Ruska zabránit další eskalaci konfliktu. John Mackinly a Peter Cross v této souvislosti uvádí, že Rusko intervenovalo v Moldavsku také do určité míry s cílem obnovit mír a pořádek.²⁰ Rusko v Moldavsko nemá zájem na zbytečné eskalaci a obává se případných negativních dopadů, které by s sebou přineslo znovuvzplanutí konfliktu mezi oběma stranami Dněstru. Metody Moskvy k dosažení toho cíle však působí někdy neohrabaně, což je dáno nezkušeností a chaotickým přístupem, kterým Rusko reagovalo

¹⁷ SOCOR, Vladimir. Russia's Army in Moldova: There to stay. *RFE/RL Research Report*. 1993, vol. 2., no. 25.

¹⁸ GOMBOS, Lubomír. Vnitropolitická situace v Moldavské republice v letech 2001 – 2005. In SOULEIMANOV, Emil. *Rusko a postsovětský prostor*. Praha: Eurolex Bohemia, 2007, str. 204.

¹⁹ JACKSON, Nicole J. *Russian Foreign Policy in the CIS*. London: Routledge, 2003, str. 83-85.

²⁰ MACKINLAY, John; CROSS, Peter. *Regional Peacekeepers: The Paradox of Russian Peacekeeping*. Tokyo: United Nations University Press, 2003, str. 25.

na novou realitu ve svém sousedství po rozpadu sovětského impéria. Navíc Moskva stále bere v potaz i zájmy svého klienta na levém břehu Dněstru.

Tvůrci ruské zahraniční politiky se rozhodli, obdobně jako v případě jiných postsovětských republik, využít problematiky ruských menšin. Ochrana práv ruských menšin byla vítanou záminkou pro vměšování Ruska v jeho sousedství. Nutno ovšem dodat, že v případě Podněstří byl tento argument poněkud komplikovaný. V samotné Moldavsku Rusové představují zhruba 30 procent populace, ale v Podněstří se jedná jen o 25 procent.²¹ Zde se také naplno ukazuje politický charakter podněsterského konfliktu, kdy separatisté cíleně zneužívají etnické a jazykové problémy k dosažení vlastních politických cílů a získání ruské podpory. V ruském politickém diskursu se na stranu „utlačovaných“ ruských menšin stavěla především nacionalisticky orientovaná opozice a tisk. Problém postavení ruské menšiny pak dotvářel mozaiku soupeření opozice s Jelcinem o ruskou politiku vůči SNS. Nárůst vlivu nacionalistů a postupná diskreditace prozápadně orientované politiky, symbolizované zejména osobou prvního postsovětského ministra zahraničí Andreje Kozyreva, přivodily zostření ruské politiky vůči Moldavsku. Nicméně problematika ruských menšin a jejich ochrana byla spíše účelovou otázkou a vhodným způsobem nátlaku, než dlouhodobou strategií na zlepšení jejich postavení.

Význam hospodářských zájmů Ruska v Moldavsku můžeme hodnotit jako poměrně malý v porovnání s ostatními postsovětskými republikami. Nicméně jak Kišinev, tak Tiraspol zůstávají z velké části na Rusku ekonomicky závislé a Kreml tak může efektivně využívat hospodářského nátlaku na oba subjekty. Pro Moldavsko je Rusko nejvýznamnějším obchodním partnerem a cílovou destinací pro moldavský export vína a zemědělských plodin.²² Celkové dopady případného ruského hospodářského tlaku na Moldavsko se mimo jiné projeví v roce 2006, kdy Rusko zakázalo dovoz moldavského vína na své trhy údajně z obavy před možnými zdravotními riziky. Někteří analytici, jako například Ryan Kennedy, se však domnívají, že pravým důvodem pro

²¹MACKINLAY, John; CROSS, Peter. *Regional Peacekeepers: The Paradox of Russian Peacekeeping*. Tokyo: United Nations University Press, 2003, str. 138.

²²Poverty Reduction and Economic Management. *The Republic of Moldova: Trade Diagnostic Study*. World Bank. 2004, Group Report no. 30998-MD 39, str. 138. Dostupné z WWW:<<http://siteresources.worldbank.org/INTMOLDOVA/Resources/trade1.pdf>>.

uvalení zákazu na import vína byla v očích Kremlu až příliš prozápadní orientace Kišiněva. Podle Kennedyho tak Moldavsko utrpěla propad své hospodářské výroby o 6,9 procenta oproti předchozímu roku.²³ Moldavsko je dále závislá na energetických dodávkách z Ruska, upozorňuje King.²⁴ Gombos v této souvislosti připomíná snahy Gazpromu posílit svou pozici v Moldavsku převzetím klíčové energetické infrastruktury v zemi. Gazprom například vlastní kontrolní balík akcií společnosti Moldova-Gaz.²⁵ Nezanedbatelný je také moldavský dluh vůči Rusku za dodávky ropy a zemního plynu.

Ruská politika v Moldavsku se od rozpadu Sovětského svazu řídila řadou faktorů a kalkulací. Především to byly v první polovině devadesátých let minulého století geostrategické cíle, které Rusko sledovalo v oblasti. Moskva v této době vnímala hrozbu integrace Moldavska s Rumunskem jako akutní, a to do jisté míry oprávněně. Ruská politika se proto zprvu snažila tomuto sjednocení zabránit. Dále se Rusko snažilo si udržet v Moldavsku vliv tlakem na vstup země do SNS. Moskva navíc po určitou dobu považovala za žádoucí zachovat si svou vojenskou přítomnost na moldavském území k případné projekci svého vlivu v regionu. Ruské zájmy v Moldavsku se rovněž odvíjejí od existence ruských menšin v zemi. Ochrana práv těchto menšin se ale spíše stala nástrojem mocenského boje na ruské politické scéně a pro separatisty v Podněstří představovaly ruské menšiny možnost, jak získat podporu v Kremlu. Z hlediska hospodářských zájmů nebylo Moldavsko pro Rusko tak zajímavá jako některé jiné nástupnické státy. Na druhou stranu ekonomická závislost jak Moldavska, tak Podněstří na Rusku dávala poměrně rozsáhlé nástroje hospodářského nátlaku a možnost udržení ruského vlivu.

²⁴ KING, Charles. *Post-Soviet Moldova: A Borderland in Transition*. Romania: the Center for Romanian Studies, 1997, str. 104.

²⁵ GOMBOS, Lubomír. Vnitropolitická situace v Moldavské republice v letech 2001 – 2005. In SOULEIMANOV, Emil. *Rusko a postsovětský prostor*. Praha: Eurolex Bohemia, 2007. , str. 205.

2. Ruská vojenská angažovanost v podněsterském konfliktu

Zřejmě nejviditelnějším příkladem vměšování Ruska v Moldavsku od rozpadu Sovětského svazu byla přítomnost ruských ozbrojených sil. Ruské jednotky dislokované na moldavském území jsou do dnešních dnů neustalým zdrojem kontroverzí. Je však velice problematické určit celkový rozsah vojenské intervence a její motivy. Zejména během horké fáze podněsterského konfliktu bylo obtížné rozlišit, zdali vojenské operace probíhaly jako iniciativa místních velitelů anebo byly sankcionovány přímo Moskvou. Nicméně přetrvávající přítomnost ruské armády zůstává zárukou angažovanosti Ruska v této bývalé sovětské republice.

Otázka ruské vojenské přítomnosti v Moldavsku je velice komplexní a pro lepší představu ji můžeme rozdělit do třech rovin. Zprv se jedná o samotnou přítomnost bývalé sovětské 14. gardové armády na území Moldavska. Ačkoliv 14. armáda byla po většinu času formálně pod kontrolou Moskvy, vykazovala značnou míru autonomie rozhodování a jednání, zejména během horké fáze podněsterského konfliktu. Nelze ani přehlédnout spolupráci mezi ruskými jednotkami na levém břehu Dněstru a separatisty. Podněsterští ozbrojenci tak touto cestou získali nejen výzbroj, ale i potřebné vojenské zkušenosti.

Dalším aspektem vojenské angažovanosti Ruska bylo působení ruské mírové operace jako součást postkonfliktního uspořádání na Dněstru. Ruský mírový kontingent se ocitl v poměrně svízelné situaci. Nejasný mandát a malá zkušenost s podobnými operacemi byly velkou výzvou pro ruské mírotvorce. Navíc se Rusové často neubránili nařčení z porušování nestrannosti a otevřeného sympatizování s podněsterskými separatisty, což někdy chování Ruska jen potvrzovalo.

A za třetí tu byla otázka stažení ruských vojáků a vojenského materiálů z Moldavska. Tento dlouhodobý a mnohdy nepřehledný proces zaměstnával - a zřejmě ještě dlouhou dobu bude zaměstnávat - ruské a moldavské vyjednávače. Navíc se v této problematice angažovali poměrně aktivně partneři Moldavska z řad západních vlád a

některých regionálních uskupení, kteří se snažili dosáhnout odchodu ruských vojáků v rámci diplomatických jednání s Ruskem. Rychlému stažení ruských vojsk pak, kromě některých ryze technických problémů, brání především geostrategické zájmy Moskvy. V neposlední řadě tu svou roli samozřejmě sehrál i režim v Tiraspolu.

Nezávislé Moldavsko zdědilo na svém území početně silnou a dobře vyzbrojenou sovětskou 14. armádu. Tato armáda byla součástí *Jihozápadního vojenského okruhu* a její velitelství sídlilo v Kišiněvě.²⁶ Páteří těchto sil byla 59. motostřelecká divize tvořená mimo jiné příslušníky elitních jednotek Specnaz a disponovala celou škálou moderních zbraňových systémů.²⁷ Na začátku roku 1994 ruské síly stále čítaly kolem 9 200 mužů ve zbrani, což jen dokazovalo potenciál tohoto bojového uskupení.²⁸

Neil Lamont upozorňuje, že od prosince 1991 bylo velice těžké určit, komu se 14. armáda podřídí.²⁹ Nevyjasněnost právního statusu 14. armády, která volně podléhala společnému vojenskému velení SNS, představovala řadu potenciálních problémů. Ruské jednotky nezůstaly neutrální, ba právě naopak. Jak podotýká Waters, pro vznikající ozbrojené síly odštěpené Podněsterské republiky byly ruské armádní sklady téměř otevřené a příslušníci tzv. Podněsterské gardy³⁰ procházeli výcvikem na ruských vojenských základnách pod dohledem tamních instruktorů.³¹

Celková situace byla o to komplikovanější, že kolem 80 procent příslušníků 14. armády pocházelo z řad místních obyvatel. Tento fakt samozřejmě stavěl vojáky do svízelné situace a komplikoval jakékoliv případné pokusy o jejich stažení.³² Navíc se armáda v dobách Sovětského svazu profilovala jako tmelící prvek celého státu, a tak není

²⁶ FEDOR, Helen (ed.). *Moldova: A Country Study*. Washington: the Library of Congress, 1996. Dostupné z WWW: <<http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/mdtoc.html>>. 1. 5. 2008

²⁷ SOCOR, Vladimir. *Russia's Army in Moldova: There to stay. RFE/RL Research Report*. 1993, vol. 2., no. 25, str. 43.

²⁸ FEDOR, Helen (ed.). *Moldova: A Country Study*. Washington: the Library of Congress, 1996. Dostupné z WWW: <<http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/mdtoc.html>>. 1. 5. 2008

²⁹ LAMONT, Neil V. *Territorial Dimensions of Ethnic Conflict: the Moldovan Case* [online]. 1995. Dostupné z WWW: <<http://leav-www.army.mil/fmsso/documents/moldovan/moldovan.htm>>. 1.5.2008

³⁰ de facto armáda neuznané Podněsterské republiky

³¹ MACKINLAY, John; CROSS, Peter. *Regional Peacekeepers: The Paradox of Russian Peacekeeping*. Tokyo: United Nations University Press, 2003, str.143.

³² JACKSON, Nicole J. *Russian Foreign Policy in the CIS*. London: Routledge, 2003, str. 95.

divu, že se vojáci a jejich velitel stavěli více než skepticky k případné nezávislosti Moldavska. Posílení strachu z růstu moldavského nacionalismu a možnost spojení Moldavska s Rumunskem přiměly některé části 14. armády ještě více se přimknout k podněsterským separatistům.³³

Podpora, které se dostávalo Tiraspolu ze strany bývalých sovětských jednotek, byla také motivována o poznání prozaičtějšími důvody. Na rozdíl od moldavské centrální vlády byl totiž režim na levém břehu Dněstru ochoten zachovat různé sociální výhody nejen pro veterány, ale i pro současné vojáky sovětských/ruských ozbrojených sil.³⁴ Andrea Mörriková tuto teorii dále rozvádí a upozorňuje na širší socioekonomické pouto vojáků přetrvávající ze služby v bývalé sovětské armádě k Moldavsku. Mnozí z těchto vojáků měli na levém břehu rodiny a zaměstnání. Navíc se také těšili privilegovanému postavení ve společnosti z titulu své služby v armádě.³⁵ Není tedy tak těžké si představit, proč se vojáci spíše stavěli na stranu zachování Sovětského svazu nebo poté podporovali myšlenku teritoriální přerozdělení postsovětského prostoru ve prospěch Ruska.

Všeobecný chaos a desintegrace mezi lety 1991 a 1992 způsobily celkovou nepřehlednost situace okolo 14. armády. Nicméně pravdou zůstává, že ať už to bylo pod sovětským velením, společným velením SNS nebo posléze ruským, se tyto jednotky aktivně zapojovaly do bojů.³⁶ „Ministr obrany Pavel Gračov přiznal v červnu 1992, že 14. armáda už neposlouchá rozkazy z Moskvy,“ uvádí Lynch na dokreslení situace.³⁷ Gračovova slova celkem věrně ilustrovala obavy ruské vlády. Na druhou stranu analytici jako Vladimír Socor nekompromisně tvrdí, že podpora, které se dostávalo podněsterským separatistům od ruských jednotek na levém břehu, byla daleko rozsáhlejší. A hlavně -

³³ LYNCH, Allen C. The Realism of Russia's Foreign Policy. *European-Asia Studies*. 2001, vol. 53, no. 1, str. 12.

³⁴ JACKSON, Nicole J. *Russian Foreign Policy in the CIS*. London: Routledge, 2003, str. 95.

³⁵ MORIKE, Andrea. *The Military as a Political Actor in Russia: the Case of Moldova and Georgia*. Str. 5. Dostupné z WWW: <<http://www.moerike.net/Andrea/Abstract%20-%20Military%20as%20Political%20Actor.pdf>>. 1.5.2008

³⁶ WATERS, Trevor. Security Concerns in Post-Soviet Moldova: Still No Light at the End of the Tunnel. G94. *Conflict Studies Research Center*. 2001, str. 5. Dostupné z WWW: <www.defac.ac.uk/colleges/csrc/document-listings/cee/G94>. 18.3.2008

³⁷ LYNCH, Allen C. The Realism of Russia's Foreign Policy. *European-Asia Studies*. 2001, vol. 53, no. 1, str. 13.

měla být poskytována se souhlasem nejvyšších politických a vojenských kruhů v Moskvě.³⁸ Tento poměrně vyhraněný pohled na roli 14. armády v podněsterském konfliktu však často přehlíží všudypřítomný chaos a rozklad, který vytvářel ideální podmínky pro iniciativu jednotlivců. Není proto těžké si představit, že za těchto podmínek musely být snahy kontrolovat události na Dněstru z Moskvy přinejmenším alespoň zpočátku značně problematické.

Z řad 14. armády se dokonce rekrutovaly i přední představitelé vojenských struktur Podněsterské republiky. Například bývalý velitel 14. armády generálplukovník Genadij Jakovlev a jeho kolega plukovník Štefan Čitač zastávali vysoké posty v ozbrojených složkách na levém břehu.³⁹ 1. května 1992 prezident Jelcin nařídil dekretem plný přechod 14. armáda pod ruské vojenské velení. Proti tomu se vzápětí ohradil náměstek moldavského ministra obrany, který tento krok označil za protiprávní a požadoval, aby veškeré jednotky v Moldavsku podléhaly tamní vládě.⁴⁰ Protesty však byly málo platné. Nicméně nyní se tímto krokem Moskva plně přihlásila k zodpovědnosti a napříště bylo mnohem složitější označovat akce ruských jednotek za akce jednotlivců.

Ostré boje o město Bendery na jaře 1992 byly jakýmsi vyvrcholením horké fáze podněsterského konfliktu. V této fázi se pak výrazně angažovala i ruská armáda.⁴¹ Podle Jacksonové se bojů proti jednotkám vyslaných Kišiněvem účastnilo až na pět tisíc mužů ze 14. armády na straně separatistů.⁴² A i když zde byly pokusy tvrdit, že se jednalo pouze o izolované incidenty, zapojení ruských ozbrojených sil bylo více než očividné. Ministr Gračov se například několikrát nechal slyšet, že Rusko použije v případě nutnosti i sílu ve prospěch podněsterských separatistů.⁴³ Navíc zde prosakovaly zprávy o jasném

³⁸ SOCOR, Vladimir. *Moldova Another Major Setback for Pro-Romanian Forces. RFE/RL Research Report*. 1993, vol. 2., no. 9, str. 15.

³⁹ MACKINLAY, John; CROSS, Peter. *Regional Peacekeepers: The Paradox of Russian Peacekeeping*. Tokyo: United Nations University Press, 2003, str. 143.

⁴⁰ LAMONT, Neil V. *Territorial Dimensions of Ethnic Conflict: the Moldovan Case* [online]. 1995. Dostupné z WWW: <<http://leav-www.army.mil/fmsso/documents/moldovan/moldovan.htm>>. 1.5.2008

⁴¹ International Crisis Group. *Moldova: No Quick Fix. Europe Report*. 2003, no. 147, str. 4. Dostupné z WWW: <http://www.crisisgroup.org/library/documents/report_archive/A401086_12082003.pdf>. 1.5.2008

⁴² JACKSON, Nicole J. *Russian Foreign Policy in the CIS*. London: Routledge, 2003, str. 102.

⁴³ JACKSON, Nicole J. *Russian Foreign Policy in the CIS*. London: Routledge, 2003, str. 102.

souhlasu z nejvyšších míst v Moskvě s nasazením ruských jednotek na Dněstru, uvádí Lamont.⁴⁴

Zásah ruských jednotek do bojů kolem 20. června 1992 se ukázal být rozhodujícím. Na konci června pak dochází k ukončení hlavní fáze vojenských operací na Dněstru a obě strany postupně zasedly k jednacímu stolu.⁴⁵ Přestože nemůžeme opomenout zásluhy ruské armády na zastavení bojů, nelze zároveň pominout fakt, že Rusové svým jednáním posílili pozici separatistického státu na levém břehu na úkor teritoriální integrity Moldavska. Moskva tak chtě nechtě přispěla k zakonzervování statusu quo v regionu na dlouhou dobu.

Na konci června došlo ještě k jedné významné události, která ovlivnila osud ruské armády na levém břehu. V červnu byl totiž Moskvou jmenován do čela 14. armády generál Alexandr Lebed'. Hlavním úkolem nového velitele mělo být upevnění kontroly Moskvy nad ruskými jednotkami a zvýšení jejich bojeschopnosti. Ruský ministr obrany Gračov Lebedě sám pro tento úkol doporučil prezidentu Jelcinovi.⁴⁶ Lebed' byl velice schopným vojákem, jako velitel výsadekárů sloužil v Afghánistánu a poté podpořil Jelcina v jeho střetu s konzervativními pučisty.⁴⁷

Nový velitel však prosazoval mnohem ostřejší postup proti moldavskému prezidentu Snegurovi a jeho vládě, což bylo dáno nejen celkovým přitvrzení ruské politiky vůči Moldavsku, ale také osobními vlastnostmi samotného Lebedě, který se vyznačoval značnou impulsivností a prchlivostí. Generál byl zpočátku velice nepřátelský vůči centrální vládě v Kišiněvě, což neváhal dávat ve svých vystoupeních řádně najevo a

⁴⁴ LAMONT, Neil V. *Territorial Dimensions of Ethnic Conflict: the Moldovan Case* [online]. 1995.

Dostupné z WWW: <<http://leav-www.army.mil/fmso/documents/moldovan/moldovan.htm>>. 1.5.2008

⁴⁵ International Crisis Group. *Moldova: No Quick Fix. Europe Report*. 2003, no. 147, str. 4. Dostupné z WWW: <http://www.crisisgroup.org/library/documents/report_archive/A401086_12082003.pdf>. 1.5.2008

⁴⁶ MORIKE, Andrea. *The Military as a Political Actor in Russia: the Case of Moldova and Georgia*. Str. 5-6. Dostupné z WWW: <<http://www.moerike.net/Andrea/Abstract%20-%20Military%20as%20Political%20Actor.pdf>>. 1.5.2008

⁴⁷ WINES, Michael. Aleksandr Lebed, 52, Dies; Midwife of Russian Democracy. *New York Times*.

29.4.2002. Dostupné z WWW:

<<http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res=9E0DE3DE1F3EF93AA15757C0A9649C8B63>>. 1.5.2008

o moldavských politicích se vyjadřoval velice nevybíravě. Moldavsko tak byla podle Lebedě fašistickým státem a jeho představitele označoval za válečné zločince.⁴⁸

Na druhou stranu Lebed'ova podpora Smirnovovu režimu na levém břehu měla své jasné limity. Později se také ukázalo, že se generál spíše chtěl stylizovat do ochránce místních ruských menšin a práv ruských vojáků dislokovaných v oblasti, než jako přímý patron tamního separatistického režimu. Když se pak prokázalo napojení podněsterských separatistů na organizátory protijelcinovského puče z října 1993, Lebed' nešetřil kritikou na adresu režimu prezidenta Smirnova. Generálovi byla trnem v oku především zkorumpovanost celé podněsterské vlády a její údajné napojení na organizovaný zločin.⁴⁹ Několikrát dokonce hrozil i násilným odstraněním samotného Smirnova. Lebed'ovi se však nepodařilo najít za něj vhodnou alternativu, a proto nemohl realizovat svůj plán, jak se domnívá Socor.⁵⁰ Generálova populistická gesta a působení na levém břehu mu vysloužily velkou popularitu mezi místním obyvatelstvem a to i po jeho odchodu z postu velitele 14. armády.⁵¹ V této souvislosti Jacksonová zmiňuje Lebed'ovo zvolení do podněsterského Nejvyššího sovětu v září 1993. Lebed' se tehdy v rámci svého volebního manifestu otevřeně zasazoval za přechod Podněstří přímo pod ruskou správu.⁵²

Podle Igora Rotara Lebed' navíc patřil i k proponentům geostrategického významu Moldavska pro dlouhodobou zahraniční a bezpečnostní strategii Ruska. Lebed' v této souvislosti především zdůrazňoval nutnost zachování přítomnosti ruských vojsk na levém břehu, aby měla Moskva možnost ovlivňovat dění na Balkáně.⁵³

⁴⁸ MACKINLAY, John; CROSS, Peter. *Regional Peacekeepers: The Paradox of Russian Peacekeeping*. Tokyo: United Nations University Press, 2003, str. 144.

⁴⁹ SOCOR, Vladimir. Russia's Army in Moldova: There to stay. *RFE/RL Research Report*. 1993, vol. 2., no. 25, str. 46.

⁵⁰ SOCOR, Vladimir. Russia's Army in Moldova: There to stay. *RFE/RL Research Report*. 1993, vol. 2., no. 25, str. 47.

⁵¹ ROTAR, Igor. Twilight of the Transdniester Republic. *Eurasia Daily Monitor*. 1996, vol. 2. No. 15. Dostupné z WWW:

<http://www.jamestown.org/publications_details.php?volume_id=3&issue_id=162&article_id=1927>. 1.5.2008

⁵² JACKSON, Nicole J. *Russian Foreign Policy in the CIS*. London: Routledge, 2003, str. 104.

⁵³ ROTAR, Igor. Twilight of the Transdniester Republic. *Eurasia Daily Monitor*. 1996, vol. 2. No. 15. Dostupné z WWW:

<http://www.jamestown.org/publications_details.php?volume_id=3&issue_id=162&article_id=1927>. 1.5.2008

Mírová jednání a dohoda podepsaná mezi ruským prezidentem Jelcinem a jeho moldavským protějškem Snegurem v Moskvě 21. července 1992 otevřely novou kapitolu ruské vojenské angažovanosti na Dněstru. Dohoda obsahovala celkem komplexní ujednání o podmínkách příměří, a to včetně stanoveného systému monitoringu a rozmístění mírové mise v oblasti. Podle této dohody mělo být ustaveno na řece Dněstru bezpečnostní pásmo, které bude oddělovat obě znesvářené strany. Bezpečnostní pásmo se rozkládalo do šířky 10 km na každém břehu Dněstru. V Moldavsku pak také měla začít působit mezinárodní mírová mise s cílem dohlížet na dodržování příměří.⁵⁴

Zpočátku se uvažovalo o mnohem širším zastoupení států v plánované moldavské mírové misi pod hlavičkou SNS. V této souvislosti se mimo jiné hodně mluvilo nejen o Ukrajině a Bělorusku, ale i Bulharsku a Rumunsku jako možných účastnících mise.⁵⁵ Nakonec se však na základě již zmíněné Moskevské dohody z června 1992 na mírové misi podílelo jen Rusko a síly z obou břehů Dněstru. Rusko vyslalo šest praporů o síle 3 600 mužů a Podněstří a Moldávie daly k dispozici každá po třech praporech o síle 1 200 mužů.⁵⁶ Na činnost mírové mise měla dohlížet trojstranná komise složená ze zástupců zaangażovaných států. Komise působila ze svého sídla ve městě Bendery a k dispozici jí byla skupina pozorovatelů.⁵⁷

Moskva nejdříve chtěla využít nastalé situace k posvěcení své dlouhodobé vojenské přítomnosti transformací 14. armády na mírovou misi. S tímto návrhem však ruská strana narazila na silný odpor v Kišiněvě, který si přál odchod ruských vojáků dislokovaných v oblasti. Ruský kontingent tak byl nakonec složen jen z vojáků z jiných

⁵⁴ Transdniestrian Conflict (Na základě *The Transdniestrian Conflict in Moldova: Origins and Main Issues*. Vídeň: CSCE Conflict Prevention Centre, 1994).. *OBSE*. 1994, str. 2-3. Dostupné z WWW: <http://www.osce.org/documents/mm/1994/06/455_en.pdf>. 1.5.2008

⁵⁵ Transdniestrian Conflict (Na základě *The Transdniestrian Conflict in Moldova: Origins and Main Issues*. Vídeň: CSCE Conflict Prevention Centre, 1994).. *OBSE*. 1994, str. 2. Dostupné z WWW: <http://www.osce.org/documents/mm/1994/06/455_en.pdf>. 1.5.2008

⁵⁶ MACKINLAY, John; CROSS, Peter. *Regional Peacekeepers: The Paradox of Russian Peacekeeping*. Tokyo: United Nations University Press, 2003, str. 148.

⁵⁷ Transdniestrian Conflict (Na základě *The Transdniestrian Conflict in Moldova: Origins and Main Issues*. Vídeň: CSCE Conflict Prevention Centre, 1994). *OBSE*. 1994, str. 3. Dostupné z WWW: <http://www.osce.org/documents/mm/1994/06/455_en.pdf>. 1.5.2008

posádek v Rusku.⁵⁸ Navíc, jak se Jelcin sám několikrát přesvědčil, ani na mezinárodní scéně nebyla situace pro ruské mírotvorce zrovna nejideálnější. Mezinárodní společenství několikrát odmítlo žádosti Ruska o udělení mandátu OSN pro ruské mírové operace v SNS.⁵⁹ Mírové jednotky tak působily v zemi jen na základě dohody s Kišiněvem.⁶⁰

O neutralitě ruského mírového kontingentu se dalo pochybovat takřka od samého počátku. Působilo tu několik faktorů, které zpochybňovaly nestrannost ruských mírotvorců. Zaprvé tu byl nárůst ruských zájmů o oblast blízkého zahraničí, doprovázený snahou Ruska o posílení a konsolidaci své pozice v regionu. Ruský ministr zahraničí Kozyrev v této souvislosti dokonce sám zpochybnil roli ruských mírotvorců. Kozyrev se nechal slyšet v jednom ze svých vystoupení v roce 1993, že pro Rusko představují mírové mise v blízkém zahraničí, tedy i v Moldavsku, nástroj pro prosazování svého vlivu, upozorňuje Crow.⁶¹

Navíc byly údajně zaznamenány incidenty, kdy ruská mírová mise přímo či nepřímou napomáhala separatistům.⁶² Jacksonová v této souvislosti upozorňuje na nesčetné stížnosti ze strany Kišiněva na postup ruských mírotvorců. Kišiněv tvrdí, že separatisté mohou nerušeně upevňovat svou pozici na levém břehu částečně také díky ochraně, které se jim dostává ze strany ruské mírové mise. Podle moldavských představitelů pak ruská mírová mise otevřeně ignorovala rozmístování bojových jednotek separatistů v bezpečnostní zóně, což bylo v přímém rozporu s předchozími ujednáními.⁶³

⁵⁸ SOCOR, Vladimir. Russia's Army in Moldova: There to stay. *RFE/RL Research Report*. 1993, vol. 2., no. 25, str. 44.

⁵⁹ Commonwealth of Independent States. In LEWIS, William, H.; MARKS, Edward. Searching for Partner: Regional Organizations and Peace Cooperations. *McNair Paper*. 1998, No. 58.

Dostupné z WWW: <<http://www.ndu.edu/inss/mcnair/mcnair58/sproch4.html>>.

1. 5. 2008

⁶⁰ CROW, Suzanne. Russia Asserts Its Strategic Agenda. *RFE/RL Research Report*. 1993, vol. 2., no. 50, str. 3-4.

⁶¹ CROW, Suzanne. Russia Asserts Its Strategic Agenda. *RFE/RL Research Report*. 1993, vol. 2., no. 50, str. 5.

⁶² MACKINLAY, John; CROSS, Peter. *Regional Peacekeepers: The Paradox of Russian Peacekeeping*.

Tokyo: United Nations University Press, 2003, str. 151.

⁶³ JACKSON, Nicole J. *Russian Foreign Policy in the CIS*. London: Routledge, 2003, str. 106-107.

Nesmíme však zapomenout na problémy, kterým museli příslušníci ruských mírových sil čelit. Ruská armáda měla před zahájení mírové mise v Moldavsku minimum zkušeností s podobnými operacemi a tomu pak odpovídal často zbrklý a nekoordinovaný postup ruských vojáků v rámci mírových operací.⁶⁴ Sagramoso pak upozorňuje, že vzhledem ke geografické blízkosti konfliktů na území postsovětského prostoru – tedy včetně Moldavska - a možným přímým bezpečnostním implikacím pro Rusko, byl ruský přístup k mírovým operacím mnohem agresivnější a asertivnější.⁶⁵

Současně však nemůžeme Rusku upřít jisté zásluhy na zastavení bojů v Moldavsku. Od intervence ruských sil a rozmístění ruských mírových jednotek na Dněstru nedošlo k vážnějším střetům mezi Tiraspolem a Kišiněvem. Pravdou ovšem zůstává účelovost ruského postupu a snaha Moskvy využít mandátu mírové mise jako zástěrky pro ospravedlnění dlouhodobé vojenské přítomnosti Ruska v oblasti.⁶⁶ Nicu Popescu pak jen dodává, že dnes ruské mírové jednotky plní spíše úlohu jakési pohraniční stráže „ve službách“ mezinárodně neuznané Podněsterské republiky a svou přítomností přispívají k zakonzervování podněsterského konfliktu.⁶⁷

Proces stahování ruských sil z Moldavska se ukázal jako nesmírně náročný a komplikovaný. Za hlavní překážku v tomto ohledu musíme vidět především důvody politického charakteru. Rusko sice několikrát zopakovalo odhodlání stáhnout své vojáky, ale následně vlivem vnitřní a vnějších faktorů od svého záměru opustilo.

Podpisem Moskevské dohody v červenci 1992 se Rusko principiálně zavázalo ke stažení 14. armády. Nicméně od té doby se Moskva soustavně zdráhá svému slibu dostát. Ruští vyjednávači se tak odmítali přizpůsobit jakémukoliv časovému harmonogramu pro

⁶⁴ MACKINLAY, John; CROSS, Peter. *Regional Peacekeepers: The Paradox of Russian Peacekeeping*. Tokyo: United Nations University Press, 2003, str. 15.

⁶⁵ MACKINLAY, John; CROSS, Peter. *Regional Peacekeepers: The Paradox of Russian Peacekeeping*. Tokyo: United Nations University Press, 2003, str. 15.

⁶⁶ Commonwealth of Independent States. In LEWIS, William, H.; MARKS, Edward. Searching for Partner: Regional Organizations and Peace Cooperations. *McNair Paper*. 1998, No. 58. Dostupné z WWW: <<http://www.ndu.edu/inss/mcnair/mcnair58/sproch4.html>>. 1. 5. 2008

⁶⁷ Popescu, Nicu. The EU in Moldova – Settling conflicts in the neighborhood. *Occasional Paper*. 2005, no. 60, str. 20. Dostupné z WWW: <<http://www.iss.europa.eu/uploads/media/occ60.pdf>>. 1.5.2008

stažení ruských sil a zdůrazňovali nutnost dosažení politického řešení podněsterského konfliktu. Politická dohoda tak podle představ Ruska měla nutně předcházet celkovému stažení ruské armády z levého břehu.⁶⁸ Tento argument pak byl mnohokrát Moskvou využit s cílem ospravedlnit ruskou vojenskou přítomnost v oblasti.⁶⁹

V druhé polovině 90. let si ale začalo Rusko postupně uvědomovat limity uplatňování silové politiky ve svém sousedství. První čečenská válka výrazně zdiskreditovala schopnost Ruska projektovat svou vojenskou moc za hranicemi. K tomu se v ruském uvažování projevil i ekonomický faktor. Vysoké náklady spojené s angažmá v některých bývalých svazových republik přiměly Rusko k přehodnocení a omezení této angažovanosti.⁷⁰ To se samozřejmě dotklo i ruské přítomnosti v Moldavsku. Rusko se proto - i přes veškeré obstrukce a své naděje na zachování vojenské základny na levém břehu - vydalo cestou postupného stahování svých vojsk.

Rusko v roce 1995 přeměnilo 14. armádu v *Operační skupinu ruských sil* v Podněstří, což bylo doprovázeno značnou redukcí jejího stavu. Zpráva Mezinárodní krizové agentury věnovaná podněsterskému konfliktu se domnívá, že toto rozhodnutí bylo motivováno převážně ekonomickými obtížemi, ale také klesajícím geostrategickým významem Moldavska pro Rusko.⁷¹

Nesmíme však zapomínat, že otázka stahování ruských vojáků nebyla jen čistě politickou záležitostí, ale komplikovala ji i celá řada technických problémů. To dokresluje vyjádření velitele ruských sil generála Lebedě z první poloviny 90. let o příslušnících 14. armády: „Více než polovinu jich tvoří etničtí Slované, kteří se narodili a

⁶⁸ Transdniestrian Conflict (Na základě *The Transdniestrian Conflict in Moldova: Origins and Main Issues*. Vídeň: CSCE Conflict Prevention Centre, 1994). *OBSE*. 1994, str. 4. Dostupné z WWW: <http://www.osce.org/documents/mm/1994/06/455_en.pdf>. 1.5.2008

⁶⁹ SOCOR, Vladimir. *Isolated Moldova Being Pulled into Russian Orbit*. *RFE/RL Research Report*. 1993, vol. 2., no. 50, str. 11-12.

⁷⁰ ALLISON, Roy. *Post-Soviet Russian Foreign Policy*. In BROWN, Archie (ed.). *Contemporary Russian Politics: A Reader*. New York: Oxford University Press, 2001, str. 445.

⁷¹ International Crisis Group. *Moldova: Regional Tensions Over Transdnistria*. *Europe Report*. 2004, no. 157, str. 5. Dostupné z WWW: <http://www.crisisgroup.org/library/documents/europe/moldova/157_moldova_regional_tensions_over_transdnistria.pdf>. 1.5.2008

vyrostli v Moldavsku. Mají zde byty a práci, avšak v Rusku nemají nic. Je zde také obava, že pokud budou staženi, jejich rodiny se stanou obětí nového kola etnických bojů.⁷² I když se generál zřejmě ve svém hodnocení neubráníl zbytečné teatrálnosti, vystihl celkem přesně obtíže, se kterými se museli potýkat nejen ruští politikové a plánovači, ale i obyčejní vojáci. Dalším problémem pro ruskou armádu byla existence rozsáhlých skladů vojenského materiálu na levém břehu. V Moldavsku se tak podle některých odhadů nacházelo na 50 tisíc kusů zbraní a více jak 40 tisíc tun vojenského vybavení.⁷³ Samotné odstranění ruského vojenského materiálu je finančně a časově nesmírně náročné.

V neposlední řadě se stávalo, že režim v Tiraspoli účelově bránil stahování ruských sil z levého břehu. Tak například v únoru 1995 nařídil prezident Podněsterské republiky Smirnov zastavení stahování ruských sil. Podněsterští separatisté pak obklíčili ruské vojenské instalace v oblasti a bránili přesunu ruských vojsk.⁷⁴ Podněsterský režim si samozřejmě byl dobře vědom přínosu ruské vojenské přítomnosti pro vlastní přežití. Na druhou stranu se můžeme jen domnívat, nakolik se Rusku tento důvod hodil k dosažení vlastních geopolitických cílů v oblasti.

Na mezinárodní scéně se pak ruské vojenské přítomnosti na Dněstru dostává zvýšené pozornosti. Centrální moldavská vláda odmítá pobyt ruských vojsk na svém území a argumentuje, že pokračující přítomnost cizích vojsk v zemi je v přímém rozporu s neutrální moldavskou ústavou.⁷⁵ Není to, ale jen Kišiněv, který tlačí na různých mezinárodních fórech na Rusko, ale i Západ - především pak Spojené státy, NATO a EU. V této souvislosti je pak asi nejvýznamnější Istanbulský summit OBSE v roce 1999, kde se prezident Jelcin přihlásil mimo jiné ke stažení ruských vojáků z Moldavska a Gruzie.

⁷² JACKSON, Nicole J. *Russian Foreign Policy in the CIS*. London: Routledge, 2003, str. 95.

⁷³ Transdnierster. *GlobalSecurity.org*. Dostupné z WWW:

<<http://www.globalsecurity.org/military/world/war/transdnierster.htm>>. 1.5.2008

⁷⁴ International Crisis Group. *Moldova: Regional Tensions Over Transdnierstria*. *Europe Report*. 2004, no. 157, str. 5. Dostupné z WWW:

<http://www.crisisgroup.org/library/documents/europe/moldova/157_moldova_regional_tensions_over_transdnierstria.pdf>. 1.5.2008

⁷⁵ SMRČKOVÁ, Markéta. Moldávie. In KUCHYŇKOVÁ, Petra; ŠMÍD, Tomáš (eds.). *Rusko jako geopolitický aktér v postsovětském prostoru*. Brno: Masarykova univerzita – Mezinárodní politologický ústav. 2006, str. 93.

Rusko se zavázalo stáhnout své síly nejpozději do roku 2002.⁷⁶ Avšak tento ani pozdější termíny se nedařilo splnit.⁷⁷

Istanbulský summit byl navíc součástí dlouhodobějšího diplomatického procesu vyjednávání o *Smlouvě o konvenčních silách v Evropě* (Conventional Forces in Europe - CFE), která představuje jeden z pilířů evropské bezpečnostní architektury. Smlouva CFE stanovuje limity na jednotlivé kategorie zbraňových systémů povolených pro jejich signatáře v Evropě.⁷⁸ Rusko dlouho usilovalo o změnu této smlouvy, neboť poukazovalo na změnu v rozložení vojenských sil v Evropě vlivem rozšiřováním NATO. Rusko také usilovalo o možnost navýšit počet svých vojenských jednotek v pohraničních oblastech, zejména pak na Kavkaze. Západ však odmítá plně ratifikovat tuto upravenou verzi smlouvy CFE, která by reflektovala některé z ruských požadavků, a požaduje od Ruska nejdříve splnění svých závazků z Istanbulu.⁷⁹ Toto diplomatické přetahování v různých podobách přetrvává do dnešních dnů. Pobyt ruského vojska na levém břehu tak i přesto, že se jedná o poměrně symbolický počet, zůstává sporným bodem a zdá se, že Moskva upřednostňuje zachování vojenské přítomnosti v Moldavsku.

Na závěr musíme konstatovat, že Moldavsko zůstává od vyhlášení své nezávislosti až do dnešních dnů konfrontována se stálou přítomností ruských vojsk na svém území. Postup Moskvy ve vztahu ke svým vojenským silám v Moldavsku nejde označit za jednotný. Rusko sice využívalo přítomnosti 14. armády k politickému a vojenskému nátlaku na centrální vládu v Kišiněvě, ale postupem času si začalo uvědomovat limity této politiky. Stahování ruských sil z levého břehu se pak stalo trvalou zátěží moldavsko-ruských vztahů. Navíc se otázka ruských vojáků na Dněstru stává předmětem širších jednání o bezpečnostní architektuře v současné Evropě.

⁷⁶ Závěrečná deklarace z Istanbulského summitu OBSE.

Dostupné z WWW: <http://www.fas.org/nuke/control/osce/text/summit_declaration.htm>. 1.5.2008

⁷⁷ SMRČKOVÁ, Markéta. Moldávie. In KUCHYŇKOVÁ, Petra; ŠMÍD, Tomáš (eds.). *Rusko jako geopolitický aktér v postsovětském prostoru*. Brno: Masarykova univerzita – Mezinárodní politologický ústav. 2006, str. 93.

⁷⁸ LIGHT, Margot. Post-Soviet Russian Foreign Policy. In BROWN, Archie (ed.). *Contemporary Russian Politics: A Reader*. New York: Oxford University Press, 2001, str. 424.

⁷⁹ ALLISON, Roy; LIGHT, Margot; WHITE, Stehen. *Putin's Russia and the Enlarged Europe*. Cornwall: Blackwell Publishing Ltd, 2006, str. 113-114.

Působení ruských mírových jednotek je více než kontroverzní. Ačkoliv zde můžeme vidět některé pozitivní přínosy působení ruské mírové mise, zůstává její přítomnost jen velice spekulativní. Ruské příslušníky mírových sil tak nelze vnímat jako neutrální a nestranné, což je základní předpoklad pro úspěšné fungování mírových operací.

Přímá intervence v konfliktu, předávání vojenského materiálu do rukou separatistů, otevřené stranění jedné straně konfliktu a snahy o zachování vojenské přítomnosti charakterizovaly v menší či větší míře přístup Ruska k Moldavsku v oblasti bezpečnostní politiky. Ruská vojenská přítomnost přispěla k zakonzervování podněsterského konfliktu a pokračuje přímým nebo nepřímým způsobem v poskytování podpory důležité pro přežití odštěpené Podněsterské republiky.

3. Ruské snahy o zprostředkování v podněsterském konfliktu

Otázka vojenské intervence Ruska v Podněstří může často zastínit angažovanost ruské diplomacie ve věci řešení napjaté situace mezi Kišiněvem a Tiraspolem. Po zastavení bojů na obou březích Dněstru v roce 1993 se Rusko aktivně zapojilo do hledání řešení podněsterské otázky, nicméně činilo tak s ohledem na vlastní zájmy v regionu. Navíc si Rusko postupně začalo uvědomovat limity uplatňování silové politiky v SNS a to zejména v důsledku velké ekonomické a politické zátěže, kterou s sebou takováto politika nesla.⁸⁰ Diplomatické aktivity Moskvy vůči Moldavsku z velké části kopírovaly trnitou cestu formulování ruské zahraniční politiky. Soupeření na domácí politické scéně se odráželo na schopnosti Ruska formulovat jasnou politiku vůči Moldavsku a ztěžovalo práci ruským diplomatům. Za pojičko ruských diplomatických aktivit při hledání stabilního uspořádání v Moldavsku můžeme označit relativně konzistentní snahu Moskvy o zachování svého vlivu v regionu. V tomto směru se pak Rusko ještě snažilo omezit případné vměšování vnějších aktérů.

Pro Moldavsko i odštěpeneckou Podněsterskou republiku představuje Rusko od počátku devadesátých let minulého století jednoho z nejdůležitějších vnějších aktérů - vedle Ukrajiny, Rumunska, OBSE, EU a USA. Horák upozorňuje na celou řadu návrhů na řešení sporů mezi Tiraspolem a Kišiněvem předložených Moskvou, zároveň si však Rusko podle něj všemi těmito plány hodlalo zachovat kontrolu nad oběma stranami.⁸¹ Ruské zájmy v oblasti a vliv na Tiraspol prakticky znamenají, že jakákoliv dohoda o budoucím uspořádání v Moldavsku se neobejde bez Ruska.⁸² Proto se také ruská diplomacie profilovala rozhodující měrou jako hlavní arbitr v Moldavsku během celého trvání konfliktu.

⁸⁰ LITERA, Bohuslav; ŠVEC, Luboš; WANNER, Jan; ZILZNSKY, Bohdan. Rusko? Vzájemné vztahy postsovětských republik. Praha: Ústav mezinárodních vztahů. 1998. str. 13-14.

⁸¹ HORÁK, Slavomír. Závislosti a nezávislosti okolo Podněstří. *Mezinárodní Politika*. Leden 2006, str. 6.

⁸² International Crisis Group. Moldova: Regional Tensions Over Transdnistria. *Europe Report*. 2004, no. 157, str. 9. Dostupné z WWW:

<http://www.crisisgroup.org/library/documents/europe/moldova/157_moldova_regional_tensions_over_transdnistria.pdf>. 1.5.2008

První měsíce zahraniční politiky nezávislého Ruska, které se vydalo na trnitou cestu rozsáhlé ekonomické a politické transformace, byly charakterizovány především malým zájmem o bývalé vazalské republiky. Pro tvůrce ruské zahraniční politiky však představovalo Moldavsko důležitý neuralgický bod právě kvůli probíhajícímu ozbrojenému konfliktu a politicko-vojenské přítomnosti Ruska v zemi. Bylo tedy jen otázkou času, kdy se zde začne Moskva naplno angažovat. Lynch upozorňuje, že Jelcin a jeho vláda zprvu převážně ignorovali bující konflikt a spíše tiše podporovali proreformní vládu v Kišiněvě.⁸³ Z velké části pod vlivem Jelcinova blízkého spojence, ministra zahraničí Andreje Kozyreva, ruská oficiální zahraniční politika z počátku razila doktrínu minimální intervence v blízkém zahraničí. Kozyrev byl přesvědčen, že prosazování agresivní politiky v případě jako bylo Moldavsko, může poškodit obraz Ruska v očích Západu.⁸⁴

Rychle se měnící situace v Moldavsku a vměšování ruských ozbrojených sil společně se sílícím tlakem konzervativní opozice dávali Kozyrevově umírněné politice jen malou šanci na úspěch. Sám Kozyrev musel proto postupně přitvrdit i ve vztahu k státům blízkého zahraničí. Navíc byl nucen ustoupit zastáncům tvrdé linie v moldavské otázce, mezi něž patřil například ruský viceprezident Alexandr Ruckoj.⁸⁵

Za první významný pokus ruské diplomacie o řešení podněsterské otázky můžeme považovat dohodu podepsanou v Moskvě v červenci 1992 mezi ruským prezidentem Jelcinem a jeho moldavským protějškem Snegurem. Podpisem moskevské dohody došlo k formálnímu zastavení bojů v Moldavsku.⁸⁶ Dokument dále stanovoval podrobné podmínky pro dodržování příměří a jeho monitoring zejména v souvislosti s rozmístěním mírových jednotek. Byla též ustavena bezpečnostní zóna mezi oběma znesvářenými

⁸³ JACKSON, Nicole J. *Russian Foreign Policy in the CIS*. London: Routledge, 2003, str. 95.

⁸⁴ LITERA, Bohuslav; ŠVEC, Luboš; WANNER, Jan; ZILZNSKY, Bohdan. *Rusko? Vzájemné vztahy postsovětských republik*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1998, str. 10.

⁸⁵ KOLSTO, Pal; EDEMSKY, Andrei; KALASHNIKOVA, Natalya. *The Dniester Conflict: Between Irredentism and Separatism*. *Europe-Asia Studies*. 1993, vol. 45, no. 6, str. 993.

⁸⁶ FEDOR, Helen (ed.). *Moldova: A Country Study*. Washington: the Library of Congress, 1996. Dostupné z WWW: <<http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/mdtoc.html>>. 1. 5. 2008

stranami a v městě Bendery byl vyhlášen zvláštní bezpečnostní režim.⁸⁷ Velký význam pak pro Rusko měl fakt, že nejen Tiraspol, ale i Kišiněv, souhlasil s mandátem pro ruské mírové síly. Přes počáteční úsilí zapojit do této mírové operace i ostatní státy v rámci SNS se jí nakonec účastnily jen jednotky z Ruska, Moldavska a Podněstří. Navíc ruský kontingent byl početně silnější než moldavský a podněsterský příspěvek dohromady, což přidávalo Rusku na významu.⁸⁸ Moskevský dokument také upevnil postavení podněsterských separatistů. Podněstří získalo zvláštní postavení uvnitř Moldavska a v případě sloučení s Rumunskem by získal Tiraspol možnost rozhodnout o své budoucnosti.⁸⁹ Dohoda Jelcin-Snegur z roku 1992 de facto potvrdila výjimečné postavení Ruska v moldavské otázce. Navíc si Rusko oslabením centrální vlády v Kišiněvě a posílením pozice separatistů vytvořilo ideální podmínky pro případné vměšování do vnitřních záležitostí v zemi.

Po zbytek devadesátých let jsme svědky různých diplomatických pokusů a iniciativ ze strany Moskvy, které však z řady důvodů mají jen malý vliv na celkovou situaci v Moldavsku. Leitmotivem těchto diplomatických rozhovorů se stala otázka stažení ruských ozbrojených sil a hledání trvalejšího uspořádání mezi Tiraspolem a Kišiněvem. Relativně letargická ruská diplomacie z první poloviny devadesátých let se aktivizuje s příchodem Kozyrevova nástupce Jevgenije Primakova do funkce ministra zahraničí v roce 1996. Jak upozorňuje Lynch, za Primakova se iniciativa v otázce Moldavska a dalších nástupnických států vrací zpět do rukou ministerstva zahraničí.⁹⁰ Nový ministr se sám několikrát pokusil přispět k řešení podněsterského konfliktu. V tomto ohledu stojí za zmínku především *Memorandum o normalizaci vztahů mezi Moldavskou republikou a Podněstřím* navržené Primakovem.⁹¹ Od roku 1996 o tomto memorandu probíhala jednání. Dokument pak byl následně podepsán v Moskvě v květnu

⁸⁷ MACKINLAY, John; CROSS, Peter. *Regional Peacekeepers: The Paradox of Russian Peacekeeping*. Tokyo: United Nations University Press, 2003, str. 148.

⁸⁸ MACKINLAY, John; CROSS, Peter. *Regional Peacekeepers: The Paradox of Russian Peacekeeping*. Tokyo: United Nations University Press, 2003, str. 148.

⁸⁹ FEDOR, Helen (ed.). *Moldova: A Country Study*. Washington: the Library of Congress, 1996. Dostupné z WWW: <<http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/mdtoc.html>>. 1. 5. 2008

⁹⁰ LYNCH, Dov. Separatist States and Post-Soviet Conflicts. *International Affairs*. 2002, vol. 78, no. 4, str. 845.

⁹¹ International Crisis Group. Moldova: No Quick Fix. *Europe Report*. 2003, no. 147, str. 7-8. Dostupné z WWW: <http://www.crisisgroup.org/library/documents/report_archive/A401086_12082003.pdf>. 1.5.2008

1997. Na této diplomatické iniciativě je především zajímavý fakt, že se Rusko poprvé rozhodlo donutit svůj klientský režim na levém břehu Dněstru k ústupkům.⁹²

Ruský prezident Jelcin se pak sám pokusil sehrát roli prostředníka při řešení konfliktu. Nicméně zde byla dobře vidět propojenost domácí a zahraniční politiky v Rusku. Jelcin věřil, že pokud se mu podaří vyřešit situaci v Moldavsku, může to zvýšit jeho popularitu mezi ruskými voliči před prezidentskými volbami v roce 1996, upozorňuje Lynch.⁹³ Jelcinem navržená mírová smlouva měla však jen krátké trvání a poté, co moldavský prezident Snegur odmítl připojit svůj podpis, byla celá iniciativa pohřbena.

Vladimír Putin v roli Jelcinova nástupce sliboval řadu změn mimo jiné i v oblasti zahraniční politiky. Putin v zahraniční politice prosazoval značnou dávku pragmatismu, což se odráželo i v ruském přístupu k Moldavsku. Ačkoliv Rusko stále usilovalo o zachování svého vlivu v oblasti, ruská diplomacie se několikrát pokusila prolomit ledy v rozhovorech mezi Tiraspolem a Kišiněvem.

Nový prezident v červnu 2000 inicioval vznik zvláštní komise vedené bývalým ministrem zahraničí Primakovem, která měla lépe koordinovat postup Ruska při řešení podněsterského konfliktu.⁹⁴ Primakov se následně pokusil prezentovat oběma znesvářeným stranám relativně vágně formulovaný návrh na konfederativní uspořádání Moldavska.⁹⁵ Rusko, které tou dobou mělo evidentně dost nekonstruktivního přístupu podněsterského vedení, vyslalo Tiraspolu varovný signál, že v případě neochoty přistoupit na kompromisy v jednání je Moskva připravena podpořit opozici vůči

⁹² International Crisis Group. *Moldova: Regional Tensions Over Transdnistria*. *Europe Report*. 2004, no. 157, str. 6. Dostupné z WWW: <http://www.crisisgroup.org/library/documents/europe/moldova/157_moldova_regional_tensions_over_transdnistria.pdf>. 1.5.2008

⁹³ JACKSON, Nicole J. *Russian Foreign Policy in the CIS*. London: Routledge, 2003, str. 108.

⁹⁴ International Crisis Group. *Moldova's Uncertain Future*. *Europe Report*. 2006, no. 175, str. 6. Dostupné z WWW: <http://www.crisisgroup.org/library/documents/europe/moldova/175_moldova_s_uncertain_future.pdf>. 1.5.2008

⁹⁵ International Crisis Group. *Moldova's Uncertain Future*. *Europe Report*. 2006, no. 175, str. 6. Dostupné z WWW: <http://www.crisisgroup.org/library/documents/europe/moldova/175_moldova_s_uncertain_future.pdf>. 1.5.2008

prezidentu Smirnovovi.⁹⁶ Ruské naděje vkládané v podněsterskou opozici však měly jen krátké trvání. Smirnov a jeho spojenci prostřednictvím nátlaku a přesvědčování uhájili svou pozici a jasně tak prokázali limity ruského vlivu na levém břehu Dněstru.

Za nejambicióznější projekt Ruska v tomto směru lze považovat tzv. *Kozakovo memorandum* z roku 2003. Putin pověřil na naléhání moldavského prezidenta Voronina zástupce šéfa svého kabinetu Dmitrije Kozaka vypracováním memoranda o budoucím politickém uspořádání Moldavska. Za tímto účelem pak Kozak vedl řadu tajných rozhovorů se zástupci Moldavska a Podněstří. Výsledný dokument předpokládal ustavení Moldavska jako federálního státu se zvláštním postavením Podněstří a Gagauzsk. Memorandum také počítalo s komplexním rozdělením moci a umožňovalo v mnoha případech Tiraspoli blokovat rozhodnutí centrální vlády, připomíná International Crisis Group.⁹⁷ Jednání se blížila k úspěšnému konci, když se o ruské iniciativě dozvěděli západní partneři Moldavska a zatlačili na prezidenta Voronina, aby na dohodu nepřistupoval.⁹⁸ Zurab Todua vysvětluje, že spíše než o tlak Západu se jednalo o rozhodnutí samotného Voronina a jeho rozčarování nad konečnou verzí Kozakova plánu. Podle Todua verze memoranda prezentovaná Voroninovi předvečer podpisu dohody obsahovala například pasáže o zachování ruských vojenských instalací na Dněstru, které měly být podle předchozí dohody odstraněny.⁹⁹ Mimo jiné se také naplno ukázala ruská snaha o dlouhodobé zachování jeho vojenské přítomnosti, upozorňuje Trenin.¹⁰⁰ Horák navíc dodává, že ruský návrh by znamenal zakonzervování poměrů na levém břehu Dněstru a mohl by vážně ohrozit naděje na integraci Moldavska do EU do roku 2015.¹⁰¹ Odmítnutí Kozakova plánu nesl Kreml těžce, což vedlo k zhoršení vztahů s Kišiněvem a odsunutí řešení podněsterského konfliktu na neurčito.

⁹⁶ International Crisis Group. *Moldova's Uncertain Future*. *Europe Report*. 2006, no. 175, str. 6. Dostupné z WWW:

<http://www.crisisgroup.org/library/documents/europe/moldova/175_moldova_s_uncertain_future.pdf>. 1.5.2008

⁹⁷ Kozakovo memorandum. Dostupné z WWW: <http://eurojournal.org/more.php?id=107_0_1_6_M5>. 1.5.2008

⁹⁸ TRENIN, Dmitri. *Russia, the EU and the Common Neighborhood*. *Center for European Reform Essays*. 2005, str. 6. Dostupné z WWW: <http://www.cer.org.uk/pdf/essay_russia_trenin_sept05.pdf>. 1.5.2008

⁹⁹ TODUA, Zurab. *Russia Must Regain the Initiative in Moldova*. *Russia in Global Affairs*. 2007, no. 1.

¹⁰⁰ TRENIN, Dmitri. *Russia, the EU and the Common Neighborhood*. *Center for European Reform Essays*. 2005, str. 6. Dostupné z WWW: <http://www.cer.org.uk/pdf/essay_russia_trenin_sept05.pdf>. 1.5.2008

¹⁰¹ HORÁK, Slavomír. *Závislosti a nezávislosti okolo Podněstří*. *Mezinárodní Politika*. Leden 2006, str. 7.

Rusko se také musí v poslední době více potýkat s aktivitou dalších aktérů v regionu, kteří často prosazují své zájmy na úkor Moskvy. Iniciativy EU, OBSE, USA ,ale nově i Juščenkovy Ukrajiny představují výzvu pro ruskou diplomacii v Moldavsku zejména v souvislosti s otázkou stažení ruských vojsk ze země. Rusko za současné situace má pramalý zájem situaci v Moldavsku řešit. „Rusko ani Podněstří v podstatě nemají z mnoha důvodů přílišný zájem na mírovém uspořádání tohoto konfliktu a oběma stranám v podstatě vyhovuje zachování statu quo.“¹⁰² Socor se domnívá, že Rusko dnes spíše hraje o čas. Podle Socora tak Moskva usiluje o zmrazení diplomatických jednání o urovnání konfliktu na neurčito. Na druhou stranu Rusko současně požaduje uznání Tiraspolu jako rovnocenného partnera pro vládu v Kišiněvě. To by znamenalo rozdělení pravomocí mezi levým a pravým břehem a vážně tak ohrozilo efektivní fungování Moldavska jako státu.¹⁰³

Obecně tedy můžeme tvrdit o ruské diplomacie vůči Moldavsku, že usilovala o dosažení takového řešení podněsterského konfliktu, které by vyhovovalo jejím zájmům. Ochranná ruka, kterou Moskva drží nad odštěpeneckým režimem v Tiraspoli, často mařila vnější snahy o mediaci. Na druhou stranu se v minulosti Rusko samo několikrát pokusilo přijít s návrhem řešení. Je nezbytné, aby Rusko, díky svému výjimečnému postavení v podněsterském konfliktu, bylo součástí jakéhokoliv budoucího mírového uspořádání v Moldavsku, a proto je třeba brát ruské diplomatické iniciativy vážně i do budoucna.

¹⁰² HORÁK, Slavomír. Závislosti a nezávislosti okolo Podněstří. *Mezinárodní Politika*. Leden 2006, str. 8.

¹⁰³ SOCOR, Vladimir. Another Precondition Set For Political Negotiations on Transnistria. *Eurasia Daily Monitor*. 2008, vol. 5. No. 73. Dostupné z WWW:<http://www.jamestown.org/edm/article.php?article_id=2372980>. 1.5.2008

4. Podněsterský konflikt a vnitropolitická debata v Rusku

Na ruské politické scéně se tématu podněsterského konfliktu dostávalo velké pozornosti zejména v první polovině devadesátých let minulého století. Otázka ruské angažovanosti v Moldavsku se stala jedním z klíčových aspektů rané debaty o evoluci role Ruska v blízkém zahraničí. Navíc, jak bylo zvykem v Rusku, zahraniční politika se často stávala obětí vnitropolitických šarvátek a hašteření. Propojení režimu v Podněstří s některými elementy na ruské politické scéně a existence rusky hovořících menšin v Moldavsku nabízely nejen nacionalisticky a levicově orientované opozici dostatek munice ve sporu s vládou prezidenta Jelcina. Na druhou stranu: Moskvou nesankcionované aktivity ruských ozbrojených sil během bojů na Dněstru výrazně ovlivnily ruskou politiku a vmanévrovaly Rusko k prosazování mnohem ostřejšího kurzu vůči Moldavsku. Postupem času se však ruská politika vůči Moldavsku stabilizovala, a to částečně i díky tomu, že podněsterský konflikt vzbuzoval čím dál méně emocí a zájmu.

Události v Moldavsku hrály mj. významnou roli také v ideologických střetech mezi reformisty a konzervativci v prvních letech existence nezávislého ruského státu. Zastánci tvrdé linie a různá radikální uskupení často využívali podněsterského konfliktu k prosazení svých politických cílů. Zejména v souvislosti s růstem pan-románského hnutí dění v Moldavské sovětské socialistické republice 80. let minulého století stále více zaměstnávalo centrální vedení v Moskvě.¹⁰⁴ Rusky hovořící menšiny se v této době značně obávaly možného spojení s Rumunskem a vlastní společenskoekonomické marginalizace. Gorbačovovo reformní úsilí bylo na levém břehu hodnoceno se značným despektem a mnozí se obávali, že umožní růst pan-romanismu a zároveň tak oslabí celistvost celého svazového státu. Jak upozorňuje Jacksonová, sovětská vláda nejdříve události v Moldavsku přehlížela, ale pak se rozhodla pod tlakem konzervativních kruhů podpořit separatisty v Podněstří. Na konci roku 1990 tak sovětské ministerstvo vnitra vyslalo vojsko na ochranu separatistů na levém břehu.¹⁰⁵ Tato podpora byla motivována nejen racionální snahou zkomplikovat případné snahy Moldavska na odtržení, ale

¹⁰⁴ FEDOR, Helen (ed.). *Moldova: A Country Study*. Washington: the Library of Congress, 1996. Dostupné z WWW: <<http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/mdtoc.html>>. 1. 5. 2008

¹⁰⁵ JACKSON, Nicole J. *Russian Foreign Policy in the CIS*. London: Routledge, 2003, str. 82.

odrážela i ideologickou rovinu sporu, kterou ve svůj prospěch dokázal využít především Tiraspol. Tyto události pak na dlouhou dobu dávaly kontury vztahům Ruska s Moldavskem na jedné straně a separatisty v Podněstří na straně druhé.

Sledovat vývoj vnitropolitické debaty o ruském přístupu k Moldavsku je asi nejzajímavější v letech těsně kolem a po rozpadu Sovětského svazu. Ruská zahraniční politika se v tomto období nacházela v poměrně zapeklité situaci. Na jednu stranu se Kreml snažil alespoň zpočátku uplatňovat nový kurz v zahraniční politice v duchu liberální tradice. Na druhou stranu Jelcinova vláda musela čelit čím dál silnějšímu náporu ze strany nacionalistů a komunistů požadujících tvrdší kurz ruské zahraniční politiky.

Jak již bylo řečeno, silové elementy v sovětském vedení byly připraveny podpořit rusky hovořící menšiny v Podněstří – i když zde je stále nutné mít na paměti právě motivy separatistů, kteří využívali národnostní otázku k prosazení vlastních politických a ekonomických požadavků. To samé se také dá říci o postupu sovětského vedení v tomto směru. Jelcin jako proponent přerodu Sovětského svazu, který navíc usiloval o co možná největší posílení moci ruského státu na úkor centra, podporoval snahy vlády v Kišiněvě, která se zdála být blízka jeho reformním snahám. Reformisté v Moldavsku samozřejmě na oplátku podpořili Jelcina.

Situace se vyostřila během srpnového konzervativního puče v roce 1991. Odpůrci Gorbačovových reforem se pokusili o státní převrat, když do ulic Moskvy vjely tanky a Gorbačov sám byl intervenován na Krymu.¹⁰⁶ Pučisté si však nedokázali zajistit širší podporu a navíc se proti nim postavili představitelé některých svazových republik. Nové vedení v Kišiněvě se rezolutně postavilo proti puči a vyjádřilo svou podporu Jelcinovi. Oproti tomu podněsterští separatisté otevřeně podporovali pučisty, upozorňuje Socor, neboť doufali v zachování svazového státu.¹⁰⁷

¹⁰⁶ ŠVANKMAJER, Milan; VEBER, Václav SLÁDEK, Zdeněk; MOULIS, Vladislav. Dějiny Ruska. Brno: Nakladatelství Lidové noviny, 1996, str. 473-5.

¹⁰⁷ SOCOR, Vladimír. Dniester Involvement in the Moscow Rebellion. *RFE/RL Research Report*. 1993, vol. 2., no. 46, str. 23.

Rozpad Sovětského svazu však k vyřešení moldavského problému nevedl. Dalo by se předpokládat, že vzhledem k podpoře říjnového puče byl osud podněsterských separatistů zpečetěn, nicméně Moskva události v Moldavsku spíše přehlížela. Ruští demokraté a sám prezident sice tu a tam slovně podpořili snahy reformátorů v Kišiněvě, ale to bylo asi tak všechno. Částečně díky nezájmu ze strany Moskvy a různým formám ruské vojenské a ekonomické podpory – většinou bez oficiálního požehnání z Kremlu – se režimu v Tiraspolu podařilo konsolidovat a přežít.¹⁰⁸

Ruská média zpočátku – až na některé výjimky – zdůrazňovala reformní charakter moldavské vlády. Ruští novináři navíc často poukazovali na paralelu reformního úsilí Jelcinovy vlády s politikou moldavského prezidenta Snegura. Jak upozorňuje Pal Kolsto a spol., ruská média se v této době věnovala líčení nelehkého úkolu, který stál před moldavskou vládou při vypořádávání se s odkazem Sovětského svazu. Za brzdu těchto reformních snah pak ruští novináři označovali separatisty na levém břehu Dněstru.¹⁰⁹ Současně zde však působily v odlišném duchu i mnohem vyprofilovanější publikace. Tak například nacionalisticky orientovaný deník Deň opakovaně vyzýval k přímé intervenci Ruska v konfliktu a k podpoře Tiraspolu.¹¹⁰

Postoj ruských médií do určité míry věrně kopíruje evoluci, respektive přitvrzení, ruské politiky v Moldavsku. Podle Kolstoa ruská média kolem roku 1992 začala stále více podporovat separatisty v Podněstří. Ruští novináři tak postupně přebírali to, co bylo donedávna považováno za extrémistické postoje.¹¹¹

¹⁰⁸ International Crisis Group. *Moldova: Regional Tensions Over Transnistria*. *Europe Report*. 2004, no. 157, str. 3. Dostupné z WWW:

<http://www.crisisgroup.org/library/documents/europe/moldova/157_moldova_regional_tensions_over_transnistria.pdf>. 1.5.2008

¹⁰⁹ KOLSTO, Pal; EDEMSKY, Andrei; KALASHNIKOVA, Natalya. *The Dniester Conflict: Between Irredentism and Separatism*. *Europe-Asia Studies*. 1993, vol. 45, no. 6, str. 984.

¹¹⁰ JACKSON, Nicole J. *Russian Foreign Policy in the CIS*. London: Routledge, 2003, str. 92.

¹¹¹ KOLSTO, Pal; EDEMSKY, Andrei; KALASHNIKOVA, Natalya. *The Dniester Conflict: Between Irredentism and Separatism*. *Europe-Asia Studies*. 1993, vol. 45, no. 6, str. 984.

Touto dobou se také konflikt mezi opozicí a vládou prezidenta Jelcina zostřuje a zasahuje i do oblasti zahraniční politiky. Nacionalisté a komunisté s čím dál větším úspěchem využívali otázku ruských menšin a jejich postavení ke kritice Jelcina. Navíc se opozici dařilo celkem úspěšně tlačit vládu k prosazování mnohem asertivnější politiky v souvislosti s ruskými menšinami za hranicemi.¹¹² Kozyrev tak například už v květnu 1992 v prohlášení pro agenturu ITAR-TASS řekl: „Budeme chránit práva ruských menšin v okolních státech SNS. Toto je naše hlavní priorita. Budeme se důkladně zasazovat o ochranu těchto práv a využijeme za tímto účelem silových prostředků, pokud to bude potřeba.“¹¹³ Situace podněsterských separatistů byla ukázkovým příkladem.

Argument ohledně potřeby ochránit práva rusky hovořících menšin na levém břehu Dněstru využila opozice k nátlaku na Jelcina. Za větší angažovanost Ruska na straně ruských menšin vystupovali mimo jiné Jelcinův viceprezident Alexandr Ruckoj anebo předseda Nejvyššího sovětu Ruslan Chasbulatov.¹¹⁴ Autoři zprávy pro Mezinárodní krizovou agenturu, věnované Moldavsku, poukazují na skutečnost, že jedním z důvodů intervence Ruska v Moldavsku v roce 1992 byl právě tento nátlak opozice a snaha Jelcina uklidnit situaci na domácí politické scéně.¹¹⁵

Podněsterští separatisté si získali řadu příznivců nejen mezi opozicí, ale podporoval je i už zmíněný Alexandr Ruckoj, který zastával funkci ruského viceprezidenta. Ruckoj patřil k předním zastáncům režimu prezidenta Smirnova. Ve svém vystoupení před ruskými zákonodárci z 6. května 1992 vyzval k ochraně ruských menšin po celém SNS a prohlásil, že Podněstří neusiluje od odtržení, ale spíše o integraci

¹¹² International Crisis Group. Moldova: Regional Tensions Over Transdnistria. *Europe Report*. 2004, no. 157, str. 3. Dostupné z WWW: <http://www.crisisgroup.org/library/documents/europe/moldova/157_moldova_regional_tensions_over_transdnistria.pdf>. 1.5.2008

¹¹³ LAMONT, Neil V. *Territorial Dimensions of Ethnic Conflict: the Moldovan Case* [online]. 1995. Dostupné z WWW: <<http://leav-www.army.mil/fmso/documents/moldovan/moldovan.htm>>. 1.5.2008

¹¹⁴ MACKINLAY, John; CROSS, Peter. *Regional Peacekeepers: The Paradox of Russian Peacekeeping*. Tokyo: United Nations University Press, 2003, str. 17.

¹¹⁵ International Crisis Group. Moldova: Regional Tensions Over Transdnistria. *Europe Report*. 2004, no. 157, str. 3. Dostupné z WWW: <http://www.crisisgroup.org/library/documents/europe/moldova/157_moldova_regional_tensions_over_transdnistria.pdf>. 1.5.2008

do nového unijního svazu.¹¹⁶ Ruckoj též několikrát ve své funkci navštívil Podněstří a vyjádřil svou podporu separatistům.¹¹⁷ V podobném duchu pak zaznělo například televizní vystoupení předsedy zahraničního výboru ruského Nejvyššího sovětu Jevgenije Ambarcumova z 22. června 1992, ve kterém dokonce zpochybnil teritoriální celistvost Moldavska. Podle Ambarcumova se mohli obyvatelé Podněstří, pokud by chtěli, stát součástí Ruské federace.¹¹⁸

Spor ohledně ruských menšin byl součástí širšího procesu přerodu ruské zahraniční politiky a hledání její role v prostoru blízkého zahraničí. Střetával se tu především postoj ministerstva zahraničí a silových složek reprezentovaných ministerstvem obrany. Ruská zahraniční politika po rozpadu Sovětského svazu projevovala jen pramalý zájem o konflikty v postsovětském prostoru a spíše se soustředila na ukončení éry globálního soupeření.¹¹⁹ Podle Jacksonové se Kozyrev a jeho podobně smýšlející kolegové na ruské politické scéně zpočátku zasazovali o odstranění imperialistické tradice z ruské zahraniční politiky a odmítali intervenci jako nástroj zahraniční politiky.¹²⁰ Netrvalo však dlouho a Kozyrevovo ministerstvo muselo chtít nechtě reagovat na situaci v Jižní Osetii, Náhorním Karabachu, Moldavsku a v jiných konfliktních oblastech. Ministerstvo zahraničí nejdříve propagovalo řešení těchto konfliktů diplomatickou cestou. Postupně však bylo ministerstvo donuceno pod tlakem vnějších událostí a nárůstem vlivu zastánců tvrdé linie přehodnotit svůj postup.

Boje kolem města Bendery a následná intervence ruských ozbrojených sil v červnu 1992 byly zlomovým bodem nejen v ruském přístupu vůči Moldavsku, ale tyto události měly tendenci ovlivňovat i ruskou politiku vůči SNS. Relativní úspěch této intervence vedl k posílení pozice zastánců mnohem robustnější angažovanosti Rusko v

¹¹⁶ LAMONT, Neil V. *Territorial Dimensions of Ethnic Conflict: the Moldovan Case* [online]. 1995. Dostupné z WWW: <<http://leav-www.army.mil/fmsso/documents/moldovan/moldovan.htm>>. 1.5.2008

¹¹⁷ LAMONT, Neil V. *Territorial Dimensions of Ethnic Conflict: the Moldovan Case* [online]. 1995. Dostupné z WWW: <<http://leav-www.army.mil/fmsso/documents/moldovan/moldovan.htm>>. 1.5.2008

¹¹⁸ LAMONT, Neil V. *Territorial Dimensions of Ethnic Conflict: the Moldovan Case* [online]. 1995. Dostupné z WWW: <<http://leav-www.army.mil/fmsso/documents/moldovan/moldovan.htm>>. 1.5.2008

¹¹⁹ MACKINLAY, John; CROSS, Peter. *Regional Peacekeepers: The Paradox of Russian Peacekeeping*. Tokyo: United Nations University Press, 2003, str. 29-31.

¹²⁰ JACKSON, Nicole J. *Russian Foreign Policy in the CIS*. London: Routledge, 2003, str. 56.

jeho okolí a ochrany ruských menšin, upozorňuje Jacksonová.¹²¹ To znamenalo těžkou ránu pro Kozyreva a jeho zahraničně politický kurz. Kozyrev do určité míry odmítal agresivní politiku v blízkém zahraničí, protože se obával negativní reakce Západu, což by podle něho mohlo narušit začleňování Ruska do poststudenoválečného světového pořádku. Poradce Jelcina a zahraničněpolitický jestřáb Andranik Migrašin nemohl vystihnout situaci lépe: „Neschopnost Západu postavit se ruské intervenci v Moldavsku v roce 1992, v době, kdy ruská zahraniční politika byla ve stádiu všeobecného zmatku, přivedla pád argumentu liberálů, že Rusko bude za svůj nestandardní postup nuceno zaplatit.“ Migrašin dále tvrdil, že „moldavský konflikt se ukázal jako zásadní při změně uvažování ruské politické elity o roli Ruska v postsovětském prostoru.“¹²²

Navíc Kozyrev byl v době střetů na Dněstru odstraněn na druhou kolej v jednání o příměří. Naproti tomu Tiraspolu mnohem nakloněnější Ruckoj se stává jedním z hlavních aktérů vyjednávání o uspořádání v Moldavsku.¹²³ Ministerstvo obrany také prosadilo svou představu o agresivním využití mírových misí a zastínilo tak ministerstvo zahraničí při řešení regionálních konfliktů v postsovětském prostoru včetně podněsterského konfliktu.¹²⁴ Myšlenku na obranu ruských menšin v Moldavsku - a zároveň podporu podněsterských separatistů - začali brát za svou i centristé a liberálové včetně ministra zahraničí Kozyreva, upozorňuje Socor.¹²⁵

Zdalo se, že protijelcinovský puč v září 1993 opět zamíchá kartami v ruském přístupu k Moldavsku. Na stranu pučistů se totiž postavili i separatisté z Podněstří. Socor tvrdí, že oddíly dobrovolníků z Podněstří, kteří přišli bránit Bílý dům¹²⁶, kde se pučisté zabarikádovali, patřily mezi jedny z nejpočetnějších a nejzapálenějších z bývalých sovětských republik.¹²⁷ Sám moldavský prezident Snegur na druhou stranu vydal řadu

¹²¹ JACKSON, Nicole J. *Russian Foreign Policy in the CIS*. London: Routledge, 2003, str. 110.

¹²² LYNCH, Allen C. The Realism of Russia's Foreign Policy. *European-Asia Studies*. 2001, vol. 53, no. 1, str. 14.

¹²³ JACKSON, Nicole J. *Russian Foreign Policy in the CIS*. London: Routledge, 2003, str. 102-3.

¹²⁴ MACKINLAY, John; CROSS, Peter. *Regional Peacekeepers: The Paradox of Russian Peacekeeping*. Tokyo: United Nations University Press, 2003, str. 30.

¹²⁵ SOCOR, Vladimir. Moldova's "Dniester" Ulcer. *RFE/RL Research Report*. 1993, vol. 2., no. 1, str. 14.

¹²⁶ Sídlo ruského parlamentu

¹²⁷ SOCOR, Vladimir. Dniester Involvement in the Moscow Rebellion. *RFE/RL Research Report*. 1993, vol. 2., no. 46, str. 25.

prohlášení, kde nešetřil chválou na Jelcina za jeho přínos pro ruskou demokracii.¹²⁸ Nicméně ruský přístup k Moldavsku se v důsledku těchto událostí změnil jen kosmeticky. King uvádí, že ruští představitelé sice odsoudili podněsterské bojovníky v Moskvě, ale pokračovali ve své podpoře práva tohoto separatistického regionu na sebeurčení.¹²⁹ Režim v Tiraspolu se tak dočkal jen verbálního odsouzení a mohl pod ruskou ochranou pokračovat v budování svého neuznaného státu. Kalkul Kišiněva, že výměnou za podporu Jelcina a jeho reformy bude Rusko mnohem vstřícnější k moldavským požadavkům, tak nevyšel.¹³⁰

Jedním z důvodů, proč se Kreml nerozhodl výrazně zakročit proti Smirnovovi a jeho režimu po zářijovém puči, byl fakt, že v samotném Rusku se rýsovala dohoda nad hlavními principy ruské zahraniční politiky. Rusko se tak obávalo případné ztráty vlivu ve svém klientském státu a zároveň zastánci tvrdé linie požadovali větší podporu pro ruské menšiny za hranicemi. Crow podotýká, že kolem roku 1993 se začíná pomalu formulovat vnitropolitický konsenzus nad směřováním ruské zahraniční politiky, a to zejména ve vztahu k postsovětskému prostoru. Prezident Jelcin pak sám několikrát jasně deklaroval, že Rusko má zvláštní zájmy a odpovědnost v rámci SNS.¹³¹

Od zářijového puče v roce 1993 se dění v Moldavsku dostává v Rusku jen minimálního prostoru. Jak uvádí Jacksonová, ruská vláda implementuje svou moldavskou politiku v intencích tzv. pragmatického nacionalizmu, který inkorporuje některé připomínky opozice s důrazem na udržení vlivu v regionu a ochranu rusky hovořících menšin. Podněsterská otázka tak vzbuzovala až na pár výjimek pramálo emocí.¹³²

Situace v Moldavsku se tak spíše omezila na debaty v ruské Dumě. Tento přetrvávající zájem o situaci v Podněstří je také mimo jiné dán existujícími kontakty mezi

¹²⁸ SOCOR, Vladimir. *Isolated Moldova Being Pulled into Russian Orbit. RFE/RL Research Report.* 1993, vol. 2., no. 50, str. 11.

¹²⁹ KING, Charles. *Moldovan Identity and the Politics of Pan-Romanianism. Slavic Review.* 1994, vol. 8, no. 2, str. 360.

¹³⁰ JACKSON, Nicole J. *Russian Foreign Policy in the CIS.* London: Routledge, 2003, str. 105.

¹³¹ CROW, Suzanne. *Russia Asserts Its Strategic Agenda. RFE/RL Research Report.* 1993, vol. 2., no. 50, str. 3.

¹³² JACKSON, Nicole J. *Russian Foreign Policy in the CIS.* London: Routledge, 2003, str. 106-107.

separatisty a některými politiky. Nezanedbatelný je také vliv, který má Tiraspol díky ekonomickým svazkům s Ruskem, zejména díky přetrvávající propojenosti ještě z dob Sovětského svazu.¹³³ Nicméně režim prezidenta Smirnova nemá přímý přístup k nejvyšším představitelům Ruska a sám Smirnov se s Jelcinem a jeho nástupcem setkával jen výjimečně.¹³⁴ Významně pak téma Podněstří rozčeřilo ruské politické vody jen vzácně. Jednou z výjimek byla například prezidentská kampaň v roce 1996. Jelcin, který usiloval o znovuzvolení, se snažil získat potřebné politické body pokusem o vyřešení podněsterského konfliktu. Na druhou stranu podněsterští představitelé nezakrývali své sympatie k Jelcinovým vyzyvatelům, ať už se jednalo o předáka komunistů Zjuganova nebo nacionalistu Žirinovského.¹³⁵ Separatisté si evidentně slibovali od Jelcinovy prohry vítězství kandidáta, který by byl mnohem nakloněnější jejich cílům. Za Putina se Podněstří dostalo do zorného pole především v souvislosti s diplomatickou ofenzivou prezidentova zvláštního zmocněnce Dmitrije Kozaka. Kozak však se svým plánem na řešení podněsterského konfliktu neuspěl. Samotné diplomatické snažení bylo spíše namířeno na zahraniční publikum.¹³⁶

Co se týče kontaktů v ruské Dumě, byla situace pro podněsterské separatisty mnohem příznivější. Smirnov a jeho spolupracovníci od vyhlášení nezávislosti usilovali o kultivaci vztahů s některými představiteli ruské Dumy, přičemž často mohli navazovat na pouta pocházející ještě ze sovětské éry. „Mezi léty 1995 a 2002 Duma schválila více jak deset rezolucí na podporu podněsterského režimu a v roce 1997 zorganizovala speciální slyšení o situaci v Podněstří,“ uvádějí autoři zprávy pro International Crisis Group.¹³⁷

¹³³ International Crisis Group. Moldova: Regional Tensions Over Transdnistria. *Europe Report*. 2004, no. 157, str. 17. Dostupné z WWW:

<http://www.crisisgroup.org/library/documents/europe/moldova/157_moldova_regional_tensions_over_transdnistria.pdf>. 1.5.2008

¹³⁴ International Crisis Group. Moldova: Regional Tensions Over Transdnistria. *Europe Report*. 2004, no. 157, str. 17. Dostupné z WWW:

<http://www.crisisgroup.org/library/documents/europe/moldova/157_moldova_regional_tensions_over_transdnistria.pdf>. 1.5.2008

¹³⁵ JACKSON, Nicole J. *Russian Foreign Policy in the CIS*. London: Routledge, 2003, str. 108

¹³⁶ LOWENHARDT, John. The OSCE, Moldova and Russian Diplomacy in 2003. *Journal of Communist Studies and Transition Politics*. 2004. Dostupné z WWW:

<http://www.clingendael.nl/publications/2004/20041200_cstp_art_1%C3%B6wenhardt.pdf>. 1.5.2008

¹³⁷ International Crisis Group. Moldova: Regional Tensions Over Transdnistria. *Europe Report*. 2004, no. 157, str. 19. Dostupné z WWW:

Dalším příkladem zaujatosti Dumy byly názory předsedy zvláštní komise zabývající se podněsterským problémem Georgije Tijonova (únor 1997 až prosinec 2002), který se nijak netajil svými sympatiemi k separatistům a ovlivňoval práci komise v jejich prospěch.¹³⁸ Tiraspol udržoval čilé vztahy s ruskou opozicí, především s představiteli ruských komunistů a nacionalistů.¹³⁹

Nacionalisté a podobně smýšlející elementy na ruské politické scéně se pak předháněli v teatrálně líbivých projevech na adresu podněsterských separatistů. Podněstří tak bylo v této souvislosti například označováno za první území Sovětského svazu osvobozené od demokratů.¹⁴⁰ Tiraspolu se dařilo udržovat určitou lobbyistickou síť v Rusku za účelem ovlivňování ruské politické scény. Navíc se separatistům dostávalo jisté morální podpory během četných návštěv představitelů Dumy na levém břehu Dněstru, což podněsterský režim využíval ve své propagandistické kampani jak vůči vlastním lidem, tak navenek.

Na závěr můžeme konstatovat, že podněsterský konflikt se promítnul do ruské vnitropolitické debaty především v první polovině 90. let minulého století. Události v Moldavsku dokreslovaly ideologické rozepře nad budoucím směřováním ruské zahraniční politiky, a to především ve vztahu k postovětskému prostoru. Tento konflikt jasně demonstroval, do jaké míry byla ruská zahraniční politika náchylná podlehnout vnitropolitickým tlakům. Nejvýrazněji se tento trend zřejmě projevil v otázce ochrany práv ruských menšin. Argumenty ve prospěch zintenzivnění angažovanosti Ruska na straně ruských menšin byly totiž do určité míry jen účelovým nástrojem využívaným oponenty ruské vlády.

<http://www.crisisgroup.org/library/documents/europe/moldova/157_moldova_regional_tensions_over_transdniestria.pdf>. 1.5.2008

¹³⁸ International Crisis Group. *Moldova: Regional Tensions Over Transdniestria. Europe Report*. 2004, no. 157, str. 19. Dostupné z WWW:

<http://www.crisisgroup.org/library/documents/europe/moldova/157_moldova_regional_tensions_over_transdniestria.pdf>. 1.5.2008

¹³⁹ MACKINLAY, John; CROSS, Peter. *Regional Peacekeepers: The Paradox of Russian Peacekeeping*. Tokyo: United Nations University Press, 2003, str. 137.

¹⁴⁰ SOCOR, Vladimir. *Dniester Involvement in the Moscow Rebellion. RFE/RL Research Report*. 1993, vol. 2., no. 46, str. 27.

To samozřejmě neznamená, že by se ruská politická debata o Moldavsku omezovala na prázdná gesta. Paralelně totiž probíhal i spor mezi zastánci politiky neintervence, kterou reprezentovalo především ministerstvo zahraničí, a proponenty tvrdé linie vůči SNS. Ministr zahraničí a jeho tým museli postupně přiznat svou porážku již koncem roku 1992 a Rusko přitvrdilo ve své politice nejenom vůči Moldavsku, ale i ostatním státům postsovětského prostoru. To do určité míry také vysvětluje přetrvávající podporu z Kremlu Smirnovovu režimu - a to i přes to, že separatisté vystupovali na straně protijelcinovského tábora jak během puče v roce 1991, tak i o dva roky později. Podněsterští separatisté si také díky vazbám na jisté politické a ekonomické kruhy v Rusku dokázali zajistit podporu ze strany Ruska, i když se spíše jednalo o verbální projevy sympatií než cokoli jiného.

Ruská vojenská intervence během bojů o město Bendery sehrála zásadní úlohu v transformaci ruského postupu v SNS. Zastánci tvrdé linie tak mohli poukazovat na relativní úspěch intervence a mohli ho použít k nátlaku na prezidenta Jelcina a jeho zahraniční politiku. Nicméně postupná krystalizace ruské zahraniční politiky vyprodukovala celkem konzistentní postup vůči Moldavsku, která se už nestávala obětí vnitropolitického soupeření.

Závěr

Na základě mnou zkoumaných zdrojů jsem přesvědčen, že je více než složité hodnotit ruskou roli v podněsterském konfliktu. Lze se tak jen těžko pokoušet v tomto smyslu vynášet jednoznačné názory. Přestože se Rusko očividně v podněsterském konfliktu od jeho počátku angažovalo a nese značný podíl za jeho současný stav, projevy této angažovanosti byly často nekoordinované a nekonzistentní. Rusko od začátku nepostupovalo jednotně a jeho politika se postupně měnila a zdůrazňovala různé akcenty ve svém přístupu k podněsterskému konfliktu, ať byly politické, ekonomické nebo vojenské. Navíc alespoň v první polovině devadesátých let zde byla ne jedna, ale několik často protichůdných politik prosazovaných ve jménu Ruska. Soupeření mezi prezidentem Jelcinem a jeho odpůrci na domácí politické scéně tak mělo i svou podněsterskou rovínu. Spor o směřování ruské politiky vůči blízkému zahraničí byl navíc ovlivněn událostmi na Dněstru. V posledních letech pak otázka ruské vojenské přítomnosti v Moldavsku ovlivňuje vztahy Ruska s některými západními státy v oblasti problematiky evropské bezpečnostní architektury – zde mám na mysli především proces ratifikace upravené varianty Smlouvy o konvenčních silách v Evropě (CFE).

Na druhou stranu se můžeme pokusit vypreparovat určité konstanty objevující se v ruském přístupu k podněsterskému konfliktu. Zaprvé, Rusko více či méně vnímá geostrategickou význam Moldavska a usiluje o udržení své vlivu v oblasti. Nicméně tato tendence byla nejviditelnější v prvních letech po rozpadu Sovětského svazu v souvislosti s přítomností 14. armády. Zadruhé, otázka rusky mluvících menšin do určité míry také sehrála svou roli při ovlivňování ruské politiky v regionu. Nicméně se však domnívám, že otázka rusky hovořících menšin a ochrana jejich práv spíše než jako cíl ruské politiky, posloužil jako prostředek prosazování ruských zájmů a ospravedlnění ruského vměšování. V neposlední řadě se této tematikou chytily různé extremistické politické síly v Rusku. To, a napojení podněsterských separatistů na určité politickoekonomické kruhy v Rusku, jim zajišťuje pokračující přízeň a ochranu ze strany Moskvy. Tento zvláštní klientský vztah s Tiraspolem však do určité míry limituje možnosti ruské zahraniční politiky, což už se několikrát v minulosti jasně prokázalo.

Rusko zůstává i nadále nejdůležitějším vnějším aktérem v podněsterském konfliktu. Není proto přehnané tvrdit, že cesta k rozřešení tohoto konfliktu vede přes Moskvu. Pro lepší ilustraci bych si vypůjčil hodnocení Zuraba Todua o možných důsledcích případného schválení Kozakovo memorandu v roce 2003. Podle Todua by úspěch tohoto dokumentu nejenže výrazně napomohl v řešení konfliktu na Dněstru, ale měl by i dalekosáhlé důsledky pro ruské postavení v postsovětském prostoru. Úspěšné řešení předložené Ruskem a implementované s jeho pomocí by se mohlo stát přitažlivým modelem pro podobné konflikty na území bývalého Sovětského svazu a sebralo by tak pomyslný vítr z plachet kritiků Moskvy za nekonstruktivní postup v regionu. Navíc by to případně mohlo vést k posílení vlivu Ruska a SNS jako Moskvou sponzorované regionální organizace v oblasti a jako jedna z nejdůležitějších a propracovaných ruských diplomatických iniciativ.¹⁴¹ Rusku však alespoň prozatím vyhovuje současný zakonzervovaný stav. Protichůdné zájmy či absence jasné strategie podkopávají dlouhodobou strategickou pozici Ruska na Dněstru.

¹⁴¹ TODUA, Zurab. Russia Must Regain the Initiative in Moldova. *Russia in Global Affairs*. 2007, no. 1.

English Summary:

In 1991 a brief civil war broke out in Moldova leading to a territorial cessation by Transdnestria and Gagauz Yeri. The latter's quest for independence has effectively doomed Moldova to a prolonged state of political and security flux threatening to spill over the country's borders. As the unrecognized regime on the left bank has moved to solidify its grip on power the prospects of territorial reintegration have all but vanished.

What makes Moldova's case quite unique is the way Russia has intervened in the region. The remnants of the Soviet 14th Army along with the existence of the Russian speaking minority have provided a welcome excuse for Russia's meddling. Thus it is no wonder that Russia ought to be regarded as a key external actor in Moldova.

In this paper, I attempt to analyze the main aspects of Russian involvement in the Transdnestrian conflict in particular and Moldova in general. The paper is divided into four sections. The first section discusses the evolution of Russia's interests concerning Moldova. In the following two sections, I examine the Russian military presence in Moldova and diplomatic efforts by Moscow to settle the conflict. Finally, I devote the last section to elaborating on how the Transdnestrian conflict has helped shape the Russian foreign policy debate.

Initially Moscow had displayed a great deal of interest in Moldova as a vital geopolitical area, with some in Moscow even contemplating using it as a potential springboard for further expansion into the Balkans. The irreversible decline of Russia's influence put an end to any such ambitions. As a result, Moldova has for the most part become a subject of an ongoing turf war between the West and Russia. Similarly, Moscow, wary of losing its leverage over Moldova, has opted to support the murky regime in Tiraspol undermining the regional stability.

Yet, to establish properly to what extent and to what effect Russia has intervened is by no means an essay task. At least during the first stage of the conflict, Russia reeling

from the loss of its empire was unable to respond effectively to the unfolding events in Moldova. At that time, the soldiers of the ill-disciplined 14th Army often acted on their own judgment rather than following orders from Moscow. Even though Russia eventually managed to regain control over its armed forces, at the same time, Moscow became directly responsible for their actions. Not long after, Russian troops engaged Moldovan forces. The consequences of Moscow's alleged move to end the fighting were momentous. The territorial division of Moldova was effectively sealed and Moscow increased its stakes in the conflict for a long time to come.

In other developments, the relative success of the Russian military intervention was instrumental in tipping the balance in the Kremlin in favor of a more interventionist policy in the near abroad. Nevertheless, Russia was gradually made to realize its own limits and had to act accordingly.

Ever since then Russia has made intermittent attempts to solve the conflict, though, mostly on its own terms. In fact, Vladimir Putin initiated one of the most comprehensive plans for the settlement of the conflict up to date. The plan proposed by Putin's envoy to the region Dmitri Kozak in 2003 narrowly failed to provide for the first ever Russian-backed solution to a frozen conflict in the post-Soviet space. With the Kozak memorandum defeated, Moscow has felt increasingly indignant to the pro-Western face of Moldova's President Snegure as well as Western meddling in the country. Given the current circumstances, Moscow is quiet happy with preserving the status quo on the Dniester while excluding other external actors.

To sum up, Russia has established itself as by far the most influential external actor in the Transdnestrian conflict. There is no doubt that Russia continues to hold a key to any meaningful solution to the conflict. However, Russia has often pursued conflicting policies vis-à-vis the Transdnestrian conflict which has been further exacerbated by the local adventurism of its troops. Therefore, I postulate that although direct impacts of Russian involvement seem to be difficult to assess, Russia has been in one way or another

striving to maintain its influence in Moldova which has continued to fuel the conflict's dynamics.

Použitá literatura

Prameny:

Kozakovo memorandum.

Dostupné z WWW: <http://eurojournal.org/more.php?id=107_0_1_6_M5>. 1. 5. 2008

Závěrečná deklaráce z Istanbulského summitu OBSE.

Dostupné z WWW:

<http://www.fas.org/nuke/control/osce/text/summit_declaration.htm>. 1. 5. 2008

Literatura:

ALLISON, Roy. Post-Soviet Russian Foreign Policy. In BROWN, Archie (ed.). *Contemporary Russian Politics: A Reader*. New York: Oxford University Press, 2001.

Commonwealth of Independent States. In LEWIS, William, H.; MARKS, Edward. Searching for Partner: Regional Organizations and Peace Cooperations. *McNair Paper*. 1998, No. 58.

Dostupné z WWW: <<http://www.ndu.edu/inss/mcnair/mcnair58/sproch4.html>>.

1. 5. 2008

CROW, Suzanne. Russia Asserts Its Strategic Agenda. *RFE/RL Research Report*. 1993, vol. 2., no. 50.

DIMA, Nicholas. *Moldova and the Transdnester Republic*. New York: Columbia University Press, 2001.

EVANS, Graham; NEWNHAM, Jeffrey. *The Penguin Dictionary of International Relations*. London: Penguin Books, 1998.

FEDOR, Helen, (ed.). *Moldova: A Country Study*. Washington: the Library of Congress, 1996. Dostupné z WWW: <<http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/mdtoc.html>>. 1. 5. 2008

GOMBOS, Lubomír. Vnitropolitická situace v Moldavské republice v letech 2001 – 2005. In SOULEIMANOV, Emil. *Rusko a postsovětský prostor*. Praha: Eurolex Bohemia, 2007.

HERD, Graeme, P. *Moldova & The Dniester Region: Contested Past, Frozen Present, Speculative Futures? Central & Eastern European Series*. Conflict Studies Research Center, 2005.

Dostupné z WWW: <<http://www.da.mod.uk/colleges/csrc/document-listings/cee/>>. 1. 5. 2008

HONZÁK, František; PEČENKA, Marek; STELLNER, František; VLČKOVÁ, Jitka. *Evropa v proměnách staletí*. Praha: Nakladatelství libri, 2001, 3. vydání.

HORÁK, Slavomír. Závislosti a nezávislosti okolo Podněstří. *Mezinárodní Politika*. Leden 2006.

International Crisis Group. *Moldova: No Quick Fix. Europe Report*. 2003, no. 147.

Dostupné z WWW:

<http://www.crisisgroup.org/library/documents/report_archive/A401086_12082003.pdf>.

1. 5. 2008

International Crisis Group. *Moldova: Regional Tensions Over Transdnistria. Europe Report*. 2004, no. 157. Dostupné z WWW:

<http://www.crisisgroup.org/library/documents/europe/moldova/157_moldova_regional_tensions_over_transdnistria.pdf>. 1. 5. 2008

International Crisis Group. *Moldova's Uncertain Future. Europe Report*. 2006, no. 175.

Dostupné z WWW:

<http://www.crisisgroup.org/library/documents/europe/moldova/175_moldova_s_uncertain_future.pdf>. 1. 5. 2008

JACKSON, Nicole J. *Russian Foreign Policy in the CIS*. London: Routledge, 2003.

KING, Charles. Moldovan Identity and the Politics of Pan-Romanianism. *Slavic Review*. 1994, vol. 8, no. 2.

KING, Charles. *Post-Soviet Moldova: A Borderland in Transition*. Romania: the Center for Romanian Studies, 1997.

KING, Charles. *The Moldovans: Romania, Russia, and the Politics of Culture*. Stanford: Hoover Institution Press, 2000.

KOLSTO, Pal; EDEMSKY, Andrei; KALASHNIKOVA, Natalya. The Dniester Conflict: Between Irredentism and Separatism. *Europe-Asia Studies*. 1993, vol. 45, no. 6.

LAMONT, Neil V. *Territorial Dimensions of Ethnic Conflict: the Moldovan Case*. 1995.
Dostupné z WWW:
<<http://leav-www.army.mil/fmso/documents/moldovan/moldovan.htm>>. 1. 5. 2008

LIGHT, Margot. Post-Soviet Russian Foreign Policy. In BROWN, Archie (ed.). *Contemporary Russian Politics: A Reader*. New York: Oxford University Press, 2001.

LITERA, Bohuslav; ŠVEC, Luboš; WANNER, Jan; ZILZNSKY, Bohdan. *Rusko? Vzájemné vztahy postsovětských republik*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1998.

LOWENHARDT, John. The OSCE, Moldova and Russian Diplomacy in 2003. *Journal of Communist Studies and Transition Politics*. 2004.

Dostupné z WWW:

<http://www.clingendael.nl/publications/2004/20041200_cstp_art_1%C3%B6wenhardt.pdf>. 1. 5. 2008

LYNCH, Allen C. The Realism of Russia's Foreign Policy. *Europe-Asia Studies*. 2001, vol. 53, no. 1.

LYNCH, Dov. Separatist States and Post-Soviet Conflicts. *International Affairs*. 2002, vol. 78, no. 4.

MACKINLAY, John; CROSS, Peter. *Regional Peacekeepers: The Paradox of Russian Peacekeeping*. Tokyo: United Nations University Press, 2003.

MORIKE, Andrea. *The Military as a Political Actor in Russia: the Case of Moldova and Georgia*. Dostupné z WWW:

<<http://www.moerike.net/Andrea/Abstract%20-%20Military%20as%20Political%20Actor.pdf>>. 1. 5. 2008

POPESCU, Nicu. The EU in Moldova – Settling conflicts in the neighborhood.

Occasional Paper. 2005, no. 60. Dostupné z WWW:

<<http://www.iss.europa.eu/uploads/media/occ60.pdf>>. 1. 5. 2008

Poverty Reduction and Economic Management. *The Republic of Moldova: Trade Diagnostic Study*. World Bank. 2004, Group Report no. 30998-MD 39.

Dostupné z WWW:

<<http://siteresources.worldbank.org/INTMOLDOVA/Resources/trade1.pdf>>. 1.5.2008

ROTAR, Igor. Twilight of the Transdniester Republic. *Eurasia Daily Monitor*. 1996, vol. 2. No. 15. Dostupné z WWW:

<http://www.jamestown.org/publications_details.php?volume_id=3&issue_id=162&article_id=1927>. 1. 5. 2008

SAFIRE, William. On Language; Near Abroad. *New York Times*. 22.5.1994. Dostupné z WWW:

<<http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res=9C07EED81E39F931A15756C0A962958260>>. 1. 5. 2008

SAKWA, Richard; WEBER, Mark. The Commonwealth of Independent States, 1991-1998: Stagnation and Survival. *Europe-Asia Studies*. 1999, Vol. 51, No. 3.

SMRČKOVÁ, Markéta. Moldávie. In KUCHYŇKOVÁ, Petra; ŠMÍD, Tomáš (eds.). *Rusko jako geopolitický aktér v postsovětském prostoru*. Brno: Masarykova univerzita – Mezinárodní politologický ústav, 2006.

SOCOR, Vladimir. Another Precondition Set For Political Negotiations on Transnistria. *Eurasia Daily Monitor*. 2008, vol. 5. No. 73.

Dostupné z WWW: <http://www.jamestown.org/edm/article.php?article_id=2372980>. 1. 5. 2008

SOCOR, Vladimir. Moldova Another Major Setback for Pro-Romanian Forces. *RFE/RL Research Report*. 1993, vol. 2., no. 9.

SOCOR, Vladimir. Dniester Involvement in the Moscow Rebellion. *RFE/RL Research Report*. 1993, vol. 2., no. 46.

SOCOR, Vladimir. Isolated Moldova Being Pulled into Russian Orbit. *RFE/RL Research Report*. 1993, vol. 2., no. 50.

SOCOR, Vladimir. Moldova's "Dniester" Ulcer. *RFE/RL Research Report*. 1993, vol. 2., no. 1.

SOCOR, Vladimir. Russia's Army in Moldova: There to stay. *RFE/RL Research Report*. 1993, vol. 2., no. 25.

ŠVANKMAJER, Milan; VEBER, Václav; SLÁDEK, Zdeněk; MOULIS, Vladislav. *Dějiny Ruska*. Brno: Nakladatelství Lidové noviny, 1996.

TODUA, Zurab. Russia Must Regain the Initiative in Moldova. *Russia in Global Affairs*. 2007, no. 1.

Transdniester. *GlobalSecurity.org*. Dostupné z WWW:
<<http://www.globalsecurity.org/military/world/war/transdniester.htm>>. 1. 5. 2008

Transdniestrian Conflict (Na základě *The Transdniestrian Conflict in Moldova: Origins and Main Issues*. Vídeň: CSCE Conflict Prevention Centre, 1994"). *OBSE*. 1994. Dostupné z WWW: <http://www.osce.org/documents/mm/1994/06/455_en.pdf>. 1. 5. 2008

TRENIN, Dmitri. Russia, the EU and the Common Neighborhood. *Center for European Reform Essays*. 2005. Dostupné z WWW:< http://www.cer.org.uk/pdf/essay_russia_trenin_sept05.pdf>. 1. 5. 2008

WATERS, Trevor. Security Concerns in Post-Soviet Moldova: Still No Light at the End of the Tunnel. G94. *Conflict Studies Research Center*. 2001. Dostupné z WWW: <www.defac.ac.uk/colleges/csdc/document-listings/cee/G94>. 18. 3. 2008

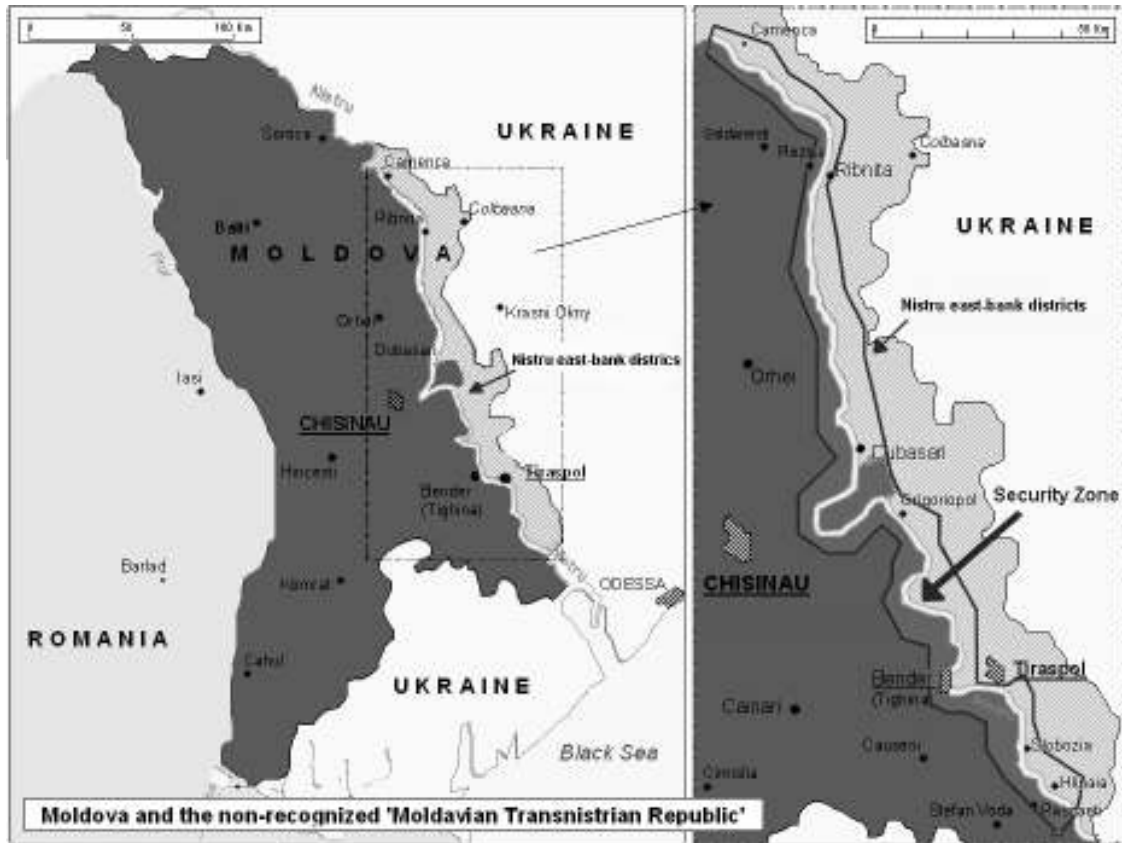
WINES, Michael. Aleksandr Lebed, 52, Dies; Midwife of Russian Democracy. *New York Times*. 29.4.2002.

Dostupné z WWW:

<<http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res=9E0DE3DE1F3EF93AA15757C0A9649C8B63>>. 1. 5. 2008

Přílohy:

Moldavsko a separatistická Podněsterská republika

Zdroj:

<http://upload.moldova.org/foundation/3-D/moldova_and_transnistria.jpg>